

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและภาพสะท้อนทางสังคม

ถึงแม้คนไทยจะนับถือพุทธศาสนาซึ่งมีหลักคำสอนที่ยอมรับทั่วไปว่าล้าเลิศ แต่สิ่งที่มนุษย์ทั่วไปนับถือ นอกจากศาสนาแล้วยังมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างทรงอิทธิพลเหนือชีวิตจิตใจมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ สิ่งที่มีอิทธิพลลึกซึ้งจนสามารถส่งผลให้เป็นแนวปฏิบัติในชีวิตจริงนั้นมีพื้นฐานจากความเชื่อ ถ้าคิดในแง่วิทยาศาสตร์ความคิดนั้นอาจจะถูกหรืออาจจะผิด แต่ไม่ว่าจะถูกหรือผิด ก็มีประโยชน์มหาศาลในแง่ช่วยเยียวยาจิตใจคน สร้างพลังศรัทธา และขจัดปัญหาโรคจิตได้ มนุษย์มีศาลพระภูมิเพื่อรับความทุกข์และช่วยคุ้มครองรักษา มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ป้องกันตนเองและช่วยเหลือในยามป่วยไข้ มีประเพณีไหว้ผีป้องกันไม่ให้ทำผิด และถ้าทำผิดไปแล้วก็ขอขมาผีเพื่อผ่อนหนักให้เป็นเบา ในทางจิตวิทยาถือว่าเมื่อคนเรามีความทุกข์ก็ควรระบายความทุกข์ อាកารเครียดหรือกังวลก็จะลดลง

ความเชื่อของบุคคลในท้องถิ่นต่าง ๆ ย่อมแตกต่างกันไปบ้าง ผู้ที่ประสงค์จะเป็นมิตรไมตรีกับกลุ่มชนใดพึงศึกษาความเชื่อเขาเสียก่อน และแม้ว่าผู้ศึกษาจะไม่เห็นด้วยก็ไม่ควรลบหลู่หรือขัดขวาง โดยเฉพาะผู้ศึกษาคติชนวิทยาเมื่อต้องการจะเก็บข้อมูลในท้องถิ่นใดสิ่งแรกที่ควรกระทำคือศึกษาว่าท้องถิ่นนั้นเขามีความเชื่ออะไรและเราก็พยายามทำตัวให้กลมกลืนกับเขาก็จะได้รับความช่วยเหลือความร่วมมืออย่างมาก

เนื่องจากในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง นกกระเด็นด่อน เป็นวรรณกรรมที่ได้สะท้อนถึงระบบความเชื่อของชาวไทยอีสานในอดีตรวมถึงปัจจุบันไว้อย่างมาก และเพื่อเป็นหลักในการวิเคราะห์ความเชื่อใน วรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ยึดหลักความเชื่อตามที่ เสนหา บุญยักษ์ แบ่งไว้เป็น 11 ประเภท มาเป็นหลักในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อให้ทราบถึงระบบความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นในเรื่องดังกล่าว

1. ความเชื่อเรื่องบุคคล คือ การที่บุคคลหนึ่งยอมรับนับถืออีกบุคคลหนึ่ง ในเรื่องความกล้าหาญ ความสูงศักดิ์ โดยที่ตัวเองนั้นไม่สามารถเปรียบเทียบได้ ยกย่องอีกบุคคลหนึ่งเป็นผู้วิเศษ หรือนับถือบุคคลหนึ่งเป็นผู้มีพระคุณ

ตอนที่พระราชทานถามถึงคนที่มาช่วยตนและชาวเมืองให้พ้นภัยในครั้งนี้และนางคำหยาดก็ได้กล่าวกับพระบิดา ถึงคนที่มาช่วยเหลือ ให้รอดพ้นจากอันตราย

ยังมีสามหน่อท้าวผู้ประเสริฐเดินมา ทรงฤทธิแสงดังพรหมกายฟ้าโถมงามเพียงเสมอ อินทร์ลงหล่อ ยามเมื่อยกอย่างย้ายสะเหมือนแท่งอินทร์ ผัดแต่ได้หล่มฟ้ามนุษย์โลกเมืองคนเฮานี้ ก็บ่ปูนปานเหมือนเปรียบเงาบาท้าวตั้งหากลือโลกแท้ในอาจชมพู ท่านหากทำราวีปราบมารจึงแท้ ท่านหากมาเกย์ม้างฝูงชวงตายมอดพระเอย

แปลความหมาย

มีผู้ประเสริฐสามท่านเดินทางมา มีฤทธาานุภาพมากเหมือนกับพระพรหม รูปงามเสมือนกับพระอินทร์ ยามเดินก็เหมือนกับพระอินทร์ อยู่ในใต้โลกมนุษย์นี้ไม่สามารถหาคนเปรียบได้ ท่านมาปราบหมู่มารที่มาทำอันตรายในบ้านเมืองเรา

จากข้อความดังกล่าว จะเห็นได้ว่านางคำหยาดเปรียบท้าวทุกตะ นกกระเด็นด่อน และสังกา ว่าเปรียบเสมือนกับเทพไม่ว่าจะเป็นรูปร่างหน้าตา และความกล้าหาญ เป็นความเชื่อเรื่องบุคคลในด้านความกล้าหาญ

ตอนที่ท้าวทุกตะกล่าวกับพระราชา พร้อมทั้งพูดในทำนองที่ตัวเองไม่คู่ควรในการเข้าเฝ้าพระราชาเพราะตัวเองนั้นต่ำต้อยเกินไป

เพื่อเข้าเป็นกำพร้ากลัวย่านพระยอดเมือง ก็บ่ควรพอเข้าแทบใกล้ทูลบาทราชา เขาก็กลัวเกรงผิดพระยอดเมืองเป็นเจ้า อันว่า อารภณี่ผ้าเหลาคิ่งหมองหม่น ยังบ่ได้อาบน้ำจันทร์ได้สุบคิ่ง ท่านเอย

แปลความหมาย

ตัวของข้าพเจ้าเองนั้นเป็นคนกำพร้าไม่ควรเข้าใกล้องค์พระราชา เพราะกลัวจะผิดระเบียบในการเข้าเฝ้า เนื่องจากเสื้อผ้าอาภรณ์สกปรกเนื้อตัวเหม็นสาบ

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทุกตะนั้นไม่กล้าที่จะเข้าเฝ้าพระราชาเพราะตัวเองนั้นต่ำต้อยต่ำเกินไปไม่ควรที่จะไปเข้าเฝ้า สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องบุคคลในด้านความสูงศักดิ์ของบุคคลซึ่งตัวเองไม่สามารถเทียบได้

ตอนที่ทุกตะขอขมาอย่าของตนเองในสิ่งที่ตนเองทำผิดต่อตัวย่า ก่อนที่ตัวเองนั้นจะไปเสวยราชสมบัติเป็นพระราชาครองเมืองนครศรี

บัดนี้ ข้าก็ขอพรได้ดอมนายลูกะโทษ หลานถอนฮ้อยว่าผิดบ่ชอบแท้ภายใต้ผุ่นดินย่าเอย ขออย่าให้มีเวรต้องปาบั้งเป็นบาป อันว่า ผุ่งโทษฮ้ายเมือหน้าอย่าให้มี ยาเอ้ย ค้อมว่าหลานกล่าวแล้วฮัยยะกาชมขึ้น ฮับเอาขันดอกไม้นำเจ้ากล่าวพร หลานจงยีนยาวหมั่นพันปีเป็นเขต สัพพะโภคพยาธิฮ้ายอย่าได้เบียดเบียน ยาถอนขอจงเวราเปลื้องปานังหนีหลีก อันว่า ผุ่งโทษฮ้ายหายเสี้ยง

อย่าให้มี ยาถอน หลานจงสุขอยู่สร้างเสวยราชย์เทียระคา แม่เนอ เจ้าจงมีเตโชหมื่น เมืองมาน้อม ยาถอน จงให้มีใจฮักไพร่พลถนอมไว้

แปลความหมาย

บัดนี้ หลานขอให้อายกโทษให้หลานในเรื่องที่ผ่านมา ขอให้ยามีเวรมีกรรมตามสนอง จากนี้ไปข้างหน้า เมื่อหลานกล่าวเสร็จยากก็รับเอาขันดอกไม้ พร้อมทั้งอวยพร ขอให้หลานจงอายุยืนยาว อย่าให้โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ มาเบียดเบียน ขอให้แคล้วคลาดจากเวรกรรมทั้งหลาย ขอให้หลานอยู่อย่างมีความสุขในการเสวยราชย์สมบัติ ให้มีเดชอำนาจ รักษาไพร่พลต่อไป

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทูตตะให้ความสำคัญกับยาซึ่งเป็นคนที่เลี้ยงดูตัวเอง มาตั้งแต่เด็ก และคิดว่าตนเองนั้นก็มีความผูกพันกับยา จึงขอขมายาเพื่อให้ยายกโทษให้กับตนเอง และการที่ได้รับการอวยพรจากผู้อุปการคุณของตนเองนั้นเป็นพรที่ดีที่สุด สะท้อนความเชื่อเรื่องบุคคลในด้านการที่เห็นบุคคลหนึ่งเป็นผู้มีพระคุณ

2. ความเชื่อเรื่องสิ่งแวดล้อม คือ การที่เรามีความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเราว่า มีความสำคัญกับการดำรงชีวิตของเรา

จะเห็นได้จากตอนที่ ท้าวทศตะ นกกระเต็นดอน และสังกา อาศัยอยู่ในปราสาทที่ พระอินทร์ได้มอบหมายให้ท้าววิษณุกรรมมาเนรมิตให้ แล้วทุกคนก็ตัดสินใจจะออกเดินทางเผชิญโชคต่อไป

ค้อมว่าท้าวแต่งแล้วทุกอย่างบรรจบ ก็จึงค่อยพากันลงจากหอปราสาทแก้ว บาคานท้าว ทศตะตนพี เอ็นสั่งห้องปราสาทแก้วค่อยอยู่ดีเยอ หอปราสาทแก้วอินทร์ตาดกแต่งกูเอย กับทั้งแท่นแก้ว บัลลังก์กว้างค่อยอยู่ดีแลถ่อน ค่อยอยู่ดีเยอ ยอดช่อฟ้ามหานิลแก้วหลากกูเอย ผุ่งหมู่สูบนาคเกี่ยว สบสอคล้ายคำ ค่อยอยู่ดีเยอ หงส์คำเฝ้าประตูโขงเด็ดปล่องกูเอย ข้อยจักลาจากเจ้าเข้าสู่เมืองก่อน แล้ว อันว่า บาคานท้าวสังกาลอยกล่าว เอ็นสั่งสวนดอกไม้มาลาแก้วค่อยอยู่ดีแต่ถ่อน ดอกเกษ แก้วบานแค่งกลางกอ ข้อยเอย ค่อยอยู่ดีเยอ ฟูปลาพร้อมแมงดา กบเขียด กูเอย ผุ่งหมู่เต่าและกั้งสะ ทังกว้าง ค่อยอยู่ดีและถ่อน ค้อมว่าสามหน่อท้าว เอ็นสั่งบรรจบแล้วเหล่า พากันเลยตัวควินมิข้านำ ทางดินเดินกลางป่า

แปลความหมาย

ครั้นเมื่อปรึกษากันเสร็จแล้วทุกคนก็ลงจากปราสาทเพื่อออกเดินทาง ท้าวทศตะได้สั่ง สิ่งของทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในปราสาทให้อยู่ดี และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ปราสาท เช่น ดอกไม้และ สัตว์ชนิดต่าง ๆ ให้อยู่ดี ครั้นเมื่อกล่าวเสร็จแล้วทุกคนก็รีบออกเดินทางมาจนถึงกลางป่า

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า สมัยก่อนมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมที่อยู่รอบ ๆ ที่อยู่อาศัยว่ามีเทวดาอารักษ์ คอยปกป้องดูแลที่อยู่อาศัยที่ตนอาศัยอยู่ไม่ให้มีหมู่มารหรือสิ่งไม่ดี เข้ามาทำร้ายตัวเองได้

3. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หมายถึง สิ่งหรือภาวะที่เชื่อว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถบันดาลให้เป็นไปหรือให้สำเร็จได้ดังปรารถนา หรือเป็นสิ่งที่สามารถดลบันดาลให้เกิดในเรื่องที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ในเวลาปกติ

บุคคลใดทำกรรมดี หรือกรรมชั่ว คนอื่นอาจจะไม่เห็น พระอินทร์ผู้เป็นใหญ่ในสรวงสวรรค์จะมองเห็น และอาสนะของพระอินทร์ จะแจ้งกระดังหรือรู้มรรอัน เมื่อคนที่ประกอบกรรมดี ต้องตกทุกข์ได้ยากลำบาก พระอินทร์จะคอยปิดเป่าทุกข์ร้อนของคนที่ทำความดี หรือส่งเสริมบุคคลที่จะทำความดี เช่น ในตอนที่ ท้าวทุกตะออกเดินป่าพร้อมกับ นกกระเด็นด่อนและสังกา อาสนะของพระอินทร์จึงแจ้งกระดัง พระอินทร์เสด็จตาทิพย์ดูยังโลกมนุษย์ครั้นทราบ ก็ทรงให้พระวิษณุกรรมลงมาเนรมิตเมืองพร้อมทั้งมอบของวิเศษไว้ให้ท้าวทุกตะในกลางป่า

บัดนี้ จักกล่าวถึงพระบาทไท้เทิงฟ้าเทพอินทร์ หินศิลาบาทไท้เลยกระดังแก่นแข็ง อันว่าสักโกไท้เทโวหลังล้ำ ผู้มาผ่าม้างชิงแก้วแห่งภูนี้เด โผผู้สร้างกระทำบุญผายแผ่มานั้น อินทร์จึงหลิงโลกกว้างบ่เห็นแท้ที่ใด ก็บ่เห็นโผผู้สร้างสมภารสักแห่ง ก็ท้อเห็นแต่ท้าวกำพร้าอนค่างแค้ไพร อินตาเจ้าตรัสสองสรพยาณ เห็นสมภารทำมามากมายหลายแสนชั้น ค้อมว่าแล้วอินทร์คอยหลิงหล้า คิดอำสู้ดูถ้วนสู้อัน บัดนี้ภูจักไปชูชวยบาไทยฟ้า

เมื่อนั้น อินทร์ก็บายเอาไม้ทนต์อันประเสริฐ กับทั้งเก็บแก้วของท้าวแต่หลัง แท้แหลแล้วเล่าบายเอาดาบทิพย์แก้วอันประเสริฐคั่นไชยทั้งธนูทิพย์แห่งคำปิ่นแก้ว กับทั้งน้ำเต้าแก้ว หน่วยประเสริฐคั่นที่ กับทั้งสังวาลแหวนเข็ดคำทั้งม้าว ผุงหม้อาภรณ์ผ้าอินทร์ตาหากตกแต่ง มีครบพร้อมทั้งเสื้อแส้วคำ เมื่อนั้น อินทร์จึงทันเอาท้าววิสุกรรมมาฮีบสอนสั่งให้จึงแจ้งสู้อัน พระก็บายของให้เทพบุตรโดยด้วน เทพกียอง ๆ ผ่ายผายล้ำด้วงมา ก็จึงถึงแห่งห้องไพรกว้างป่าจันทร์ แล้วจึงนิรมิตให้ปราสาทโงงขาว โภชะนังมีสู้อันตรงถ้วน

แปลความหมาย

บัดนี้ จะกล่าวถึงพระอินทร์ที่อยู่บนสวรรค์ พระที่นั่งบนแท่นศิลาอาสน์ที่เคยอ่อนนุ่ม กลับแข็งกระดัง หรือว่ามีผู้ที่มีบุญวาสนากำลังตกทุกข์ได้ยาก พระองค์จึงสอดส่องสรพยาณดู ก็เห็นท้าวกำพร้าอนค่างอยู่ในป่า พระอินทร์จึงรู้แจ้งว่าบุญวาสนาของท้าวกำพร้านั้นมีมากมาย จึงดลบันดาลผลบุญหนุนนำให้ท้าวกำพร้า

เมื่อนั้น พระอินทร์ก็ได้นำไม้ทนต์ทั้ง รongท้าวแก้วที่เป็นของท้าวทศตะเมื่อชาติที่แล้ว พร้อมทั้งดาบทิพย์ ธนูทิพย์ น้ำเต้าแก้ว และเครื่องทรงสำหรับกษัตริย์ เสร็จแล้วพระอินทร์ก็ทรงเรียก ท้าววิษณุกรรมมารับสั่งให้ทราบทุกเรื่อง เสร็จแล้วท้าววิษณุกรรมก็รับนำสิ่งของเหล่านั้นมาจัดการ ตามที่ได้รับสั่งจากพระอินทร์ พอถึงกลางป่าใหญ่ก็ทรงเนรมิตปราสาทพร้อมทั้งอาหารทุกอย่างไว้ที่ ตรงนั้น

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระอินทร์ได้มอบหมายให้ท้าววิษณุกรรมมาเนรมิต เมืองพร้อมทั้งยังมอบสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ไว้ให้อีกด้วย

ส่วนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่พระอินทร์ทรงมอบให้ท้าว วิษณุกรรมนำมาให้ ท้าวทศตะ นั้น ประกอบไปด้วย สิ่งของดังต่อไปนี้

1. ไม้ทนต์ทั้ง จะเห็นได้จากตอนที่ ท้าวทศตะ นกกระเต็นด่อนและสังกา ได้ปราบเหล่า ปีศาจร้ายในเมืองชวง และได้ชุบชีวิตคนเหล่านั้นให้ฟื้นคืนด้วยไม้ทนต์ทั้ง

แต่นั้นบาคานท้าวพานางนงคิต้าว ก็บกระดุกท่อนกองขึ้นทอฎุ บาจึงายเอา ไม้ทนต์ทั้งสี่ คนเกิดพร้อมกันเสียงบ่หลอ อันว่า ผุ่งคนนั้นคืนมาบมีหนุ่ม ยังแก่เฒ่าสะเหมือนด้าม ดั้งหลัง

แปลความหมาย

เมื่อนั้น ท้าวทศตะหลังจากได้ปราบเหล่าปีศาจเสร็จแล้วได้พาพระธิดากลับไปยังเมือง แล้วพากันเก็บกระดุกมากองรวมกัน แล้วใช้ไม้ทนต์ทั้งสี่คนก็กลับขึ้นมามีชีวิตใหม่อีกครั้ง คนที่เกิดมาใหม่นี้มีอายุเหมือนเดิมกับตอนที่ตายไปแล้ว

และจากตอนที่ ท้าวทศตะ และนกกระเต็นด่อน ปราบเหล่ากอินทรีที่ มาฆ่าคนใน เมืองปัตถานเสร็จแล้ว ก็ได้ใช้ไม้ทนต์ทั้งนั้น ชุบชีวิตคนที่ตายให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง

อันว่าบาคานท้าวสองพระองค์นงคิต้าว ก็จึงพาอ่อนน้อยประทุมมาแก้วออกโงงลงไป เก็บกระดุกก่อนกองขึ้นทอฎุแท้แล้ว แต่่นั้น บาก็บายเอาไม้คอนเท้าปลายชื่บ่บาน บรรบอนแล้ว คนคืนทั้งหมู่ ทั้งข้างม้าว้าวควายพร้อมหมู่หมา เปิดไก่อี่สี่แล้วคืนเสียงสู้อัน เมื่อนั้น ทะซอนหน้า นาง

นารถประทุมมา นางก็เห็นราชาพ่อตนคืนแท่นางก็ยินดีได้บิดาพ่อแม่ นางก็จับจ้องนิ้ว สองเจ้าขึ้นโงง เมื่อถึงห้องปราสาทของเนาว์นัง สีแจ่มเจ้าหิวให้ต่อกัน ราชาเจ้าฟายน้ำตาถามอ่อน

แปลความหมาย

จากนั้นท้าวทศตะและนกกกระเต็นด่อน ได้พานางประทุมมาออกจากห้องแล้วไปเก็บกระดูกของคนตายเพราะถูกนกอินทรียัทำร้ายนำมากองไว้รวมกัน แล้วท้าวทศตะได้นำไม้ทนต์ทางด้านปลายชี้ใส่กองกระดูกเหล่านั้น ไม่นานคนเหล่านั้นก็กลับมามีชีวิตอีกครั้ง ทั้งข้าง ม้า วัว ควาย เป็ด ไก่ ก็กลับมามีชีวิตอีกครั้ง เมื่อนางประทุมมาเห็นพ่อและแม่กลับมามีชีวิตอีกครั้งก็ดีใจ แล้วได้พาพ่อกับแม่เข้าไปในห้องโถง เมื่อถึงแล้วทั้งสามก็ร้องเพราะดีใจที่ได้มีโอกาสได้มาเจอกันอีกครั้ง พระราชาเช็ดน้ำตาแล้วจึงถามประทุมมาเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้น

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า ไม้ทนต์ทั้งที่พระอินทร์ทรงให้ท้าววิษณุกรรมนำมาให้ท้าวทศตะนั้น เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะสามารถชุบชีวิตของคนตายไปแล้วให้สามารถกลับมามีชีวิตใหม่อีกครั้งหนึ่ง

1. ดาบและธนูทิพย์ จะเห็นได้ตอนที่ ท้าวทศตะ นกกกระเต็นด่อน และสังกา ปราบปีศาจที่มาทำร้ายชาวเมือง

แล้วจึงผายดาบแก้วดวงประเสริฐคืนชัย บากก็ขอยางกวัดแกว่งดาวแสงเหลื่อมเมื่อบนแจ้งส่องไสเอื้องสูง บาบาวท้าวแพงล้านแกว่งธนู เสียงสะเทือนก้องธรณีไหวหวั่น ชวงก็มุดมอดเมี้ยนตายช่วยช่วยขึ้น ครแสงขึ้นเมื่อบนอากาศ มาบ ๆ เหลื่อมแสงแก้วท้วบน แล้วเล่าวณเวียนล้อมขงเขตจักรวาล วนเวหาจึงคืนหาท้าว

แปลความหมาย

ท้าวทศตะได้นำเอาดาบแก้วที่พระอินทร์มอบให้ ยกขึ้นกวัดแกว่งบังเกิดเป็นแสงสว่างไสวไปทั่วท้องฟ้า เสียงดังสนั่นจนพื้นดินสั่นสะเทือน แล้วชวง (ปีศาจ) ก็ได้ล้มตายลงหมด แล้วท้าวทศตะก็ได้ขว้างครขึ้นไปบนอากาศปรากฏเป็นแสงทั่วท้องฟ้า ธนุนั้นได้วิ่งรอบขอบท้องฟ้าแล้วจึงวนกลับมาหาท้าวทศตะ

และจากตอนที่ ท้าวทศตะ และ นกกกระเต็นด่อนช่วยกันปราบเหล่านกอินทรี ที่มาทำร้ายชาวเมืองปัตตาน

เมื่อนั้นบานุญน้อยทั้งสองน้องพี่ เห็นพื้ณมากลับมีย่านทอโย เมื่อนั้น สองก็จรรจา ด้านนำกันขับขับ น่องจงถือดาบแก้วพระอ้ายอวนสิแกว่งคร ค่อมว่าจากันแล้วบายธนูมาแกว่งแยงที่นกลใหญ่ฮ้ายบาท้าวแกว่งคร ถึกฝูงนกลใหญ่ฮ้ายตาย ช่วยขึ้น สามอักโขลันเหลือเกินเดียวระดาษ ยังเล่าตายอีกซ้ำสามล้านปหลอทั้งขุนวอพร้อมขุนยงตายจุ่ม ยิ่งแต่ตัวท่านผู้อินทรีก็ล้านกหลวง

แปลความหมาย

เมื่อนั้น ท้าวทุกตะและนกระเต็นตอน เห็นนกอินทรียบินมามากมายแต่ก็ไม่มี ความรู้สึกกลัว แล้วท้าวทุกตะได้บอกกับกระเต็นตอน ว่าให้น้องนี้ถือดาบแก้วไว้เพื่อต่อสู้ ส่วนที่จะ ใช้ธนู พุดเสร็จแล้ว ท้าวทุกตะก็นำธนูออกมายิงใส่เหล่านกอินทรี แล้วฝูงนกอินทรีก็พากันล้ม ตายเป็นจำนวนมาก ที่พากันบินมาจำนวนสามล้านตัวนั้นพากันตายหมดคงเหลือแต่นกอินทรีที่เป็นหัวหน้า

จากข้อความข้างต้น เราจะเห็นได้ว่า ท้าวทุกตะ ได้นำสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พระอินทร์ทรงมอบ ให้นำมาปราบเหล่าปีศาจร้าย

1. น้ำเต้าแก้ว จะเห็นได้จากตอนที่ ท้าวทุกตะนำน้ำเต้านี้ไปรดตัวของนกระเต็นตอน และสังกา แล้วกลับกลายเป็นมนุษย์

แล้วเล่าเห็นทั้งน้ำเต้าแก้วหน่วยประเสริฐมงคล บาคานบายหล้าแยงคีค้อย กูจัก ลองสदनอยสกุณาสองอ่อน หลอนว่าวิเศษยิ่งสองน้อยสิดายโถมปฐู ค้อมว่าแล้วเอ็นอ่อนสักกฤณี สองก็ยินดีดอมแล่นไปหาบาท้าว บาก็อยยกน้ำคันทิไหลหลัง ตัวอ่อนน้อยเต็นแก้วเบิงดู ค้อมว่า บาสดแล้วนกเต็นตอนเป็นคน โคมศรี คือ ตั้งพรหมลงแต่้ม หลังดูสอยวอยหน้าบาคานเต็นตอน ก็หากดูงามยิ่งย้อย อินทร์แต่้มกับปาน อันว่าผมดำเหลี่ยมแกมออนอิดอ่อน ท้าวก็ทรงเชิดย่องงาม ละห้อยเกิงพรหม แล้วจึงประณมน้อมยอมมีอนบพี ท้าวกำพร้าเห็นแล้วชื่นชม แต่นั้น บาด่างหน้าสาด อ่อนสังกาเลยเป็นคนฐูปงามปานแต่้ม บาคานท้าวสังกาทรงเครื่อง ก็หากงามยิ่งย้อยสมเจ้าลูก พระอินทร์ แล้วเล่ายอมมือไหว้บาคานตนพี

แปลความหมาย

ท้าวทุกตะเห็นน้ำเต้าและลูกแก้วแล้วจับและพิจารณาดู จะลองเอาน้ำเต้านี้ลองไปรด ตัวนกทั้งสองตัวนี้ก่อน ถ้าหากว่าน้ำนี้วิเศษจริงนกสองตัวนี้คงจะเปลี่ยนรูปร่าง คิดเสร็จแล้วก็ร้อง เรียกนกทั้งสองมาพบ นกทั้งสองก็รีบมาแล้วท้าวทุกตะก็ยกเอาน้ำเต้านี้รดลงไปที่ตัวของนกระเต็น ตอนก่อน เมื่อรดเสร็จแล้วนกระเต็นตอนก็กลับกลายเป็นคนรูปร่างงาม เปรียบเสมือนพระพรหม เป็นคนแต่งเต็ม พิจารณาดูกระเต็นตอนชัด ๆ ก็หากดูงามยิ่งกว่าพระอินทร์ ผมนั้นก็ดำเงา แล้วกระเต็นตอนทรงสวมเครื่องแต่งกายก็หากดูงามยิ่งเท่ากันกับพระพรหม แล้วนกระเต็นตอนก็ ยกมือขึ้นไหว้ท้าวทุกตะ เมื่อท้าวทุกตะเห็นก็ทรงมีความสุขยิ่ง แต่นั้น ท้าวทุกตะก็รดลงไปที่ตัวของ สังกาก็กลับกลายเป็นคนที่รูปร่างงามเหมือนกับให้คนมาวาด แล้วสังกาก็สวมเครื่องแต่งกาย ก็หากสวยงามสมกับที่เป็นลูกของพระอินทร์ แล้วสังกาก็ยกมือขึ้นไหว้ท้าวทุกตะ

จากตอนที่ ท้าวทศตะ นำน้ำเต้านี้ไปรดบนตัวของเจ้าย่า แล้วเจ้าย่ากลับมา มีรูปร่างหน้าตาเหมือนกับหนุ่มสาว

คืนว่าเต่าแก่แล้วสนธิห้ามบ่หอนคืน แม่เนา ค่อมว่าอย่ากล่าวแล้วบาเล่าเลยจา อัยยะกาเอย ก็หากเคยคืนแท้ ค่อมว่าจากันแล้วบายคั้นซีฮดย่า น้ำถึงเนื้อคิ่งเต่าเล่าหายเป็นเหวินหน้า คือตั้งสาวสวรรค์ แท้แท้แล้ว คิงกึ่งค่อมแฉวส่วนสิ่งเหล่า กับเกศาเส้นผมดำยาวนึ่งจิงแล้ว มีทันตาข้าวล้งงามปานหล่อ คิวก่องส้วยตาไว้วาดไว อันว่าผิวขาวเหลืองอ่อนอิดอ่อนเหมือนดั่งเทพให้สาวฟ้าล่งลง

แปลความหมาย

ในเมื่อคนแก่แล้วจะหวนคืนเป็นเด็กก็ไม่ได้ เมื่อย่าพูดกับทศตะเสร็จแล้วทศตะเลยตอบกลับไปว่า มันสามารถกลับคืนได้ เมื่อท้าวทศตะพูดเสร็จแล้วนำน้ำเต้านี้รดลงบนตัวย่า พอเมื่อน้ำนี้ถูกตัวเจ้าย่าเจ้าย่าก็กลับมา มีหน้าตาสะสวยเหมือนกับสาวชาวสวรรค์ มีรูปร่างอรชรงดงาม ผมสีดำเงา มีพื้นที่สวยงาม คิวเปรียบเสมือนกับวาดเอาไว้ มีผิวสีขาวแกมเหลืองอ่อน เหมือนกับคนบนสวรรค์ลงมาเอง

จากข้อความข้างต้น เราจะเห็นได้ว่า ท้าวทศตะนั้น ได้นำน้ำเต่า ไปรดตัว ของ นกกระเต็นตอน สังกา และเจ้าย่า ทุกคนล้วนแต่มีรูปร่างที่เปลี่ยนไป นกกระเต็นตอนและสังกานั้นก็เปลี่ยนร่างเป็นมนุษย์ ส่วนเจ้าย่านั้น ก็กลับกลายมาเป็นสาวอีกครั้ง

1. แก้วมณี จะเห็นได้จากตอนที่ท้าวทศตะเนรมิตเมืองเพื่อที่จะให้พระราชามือเมืองนครศรีให้เห็น โดยที่ท้าวทศตะได้ใช้ของวิเศษที่ พระอินทร์ได้ให้ท้าววิษณุกรรมนำมาให้

ค่อมว่าอิฐฐานแล้วมะณีโชติกวัดแกว่ง ยกขึ้นฟ้ามะณีแก้วเปล่งแสง อันว่า รัตตังแก้ววาโยตีฟาด แสงหยาดย่อยลงพื้นแผ่นดิน แต่นั้น ก็จิงข้าเขือกขึ้นบังเกิดเป็นเวียงหลวงสูงสุดชั่วตาตาล อันว่า คูเวียงแก้วคำทั้งแห่ง นับแต่เลียบนอกนั้นเลียบล้นหน่วยมะณี อันว่า โหมง ๆ เหลือมกายบนย่อยหยาดใสส่องเท่าทะล่งพื้นช่วงปรางค์ แท้แท้แล้ว

แปลความหมาย

ขณะที่อิฐฐาน ก็นำมะณีโชติกวัดแกว่งขึ้นบนฟ้า แก้วมณีก็เกิดเปล่งแสง เกิดลมพัดแสงแก้วมณีตกลงบนพื้นดิน จากนั้นก็เกิดเป็นเมืองใหญ่โต กำแพงแก้วประกอบด้วยทองคำทั้งหมด ภายนอกนั้นล้วนมีแต่ของมีค่าส่องสว่างไปทั่วเมือง

แต่นั้น ท้าวทศยยังแก้วดวงมณีสองเล่า คนเกิดพร้อมในหั้นนี้มากหลาย อันว่า โฉมสีหน้าเสมือนพรหมเทวโลก โฉมรูปหน้าทเวะไต้ตั้งเดียว แท้แหล่ว มีทั้งสบเครื่องย่อง ประณมนิ้วอยู่ สลอนเจ้าเอ๋ย บ้างจึงกวัดแกว่งข้าสามเหล่าดวงมณี ก็จึงเป็นชัวค่านายเมืองถึงคุ่ม มีทั้งเงินพร้อม เยี่ยงกันเป็นแผ่น อันว่าสองฟากข้างบุแก้วเอื้อเอื้ออง มีทั้งมาบ ๆ เหลือมของช่อธงชัยพูนเยอ มีทั้ง เสวตฉัตรพร้อมวันคำเอื้อองเอื้อ

แปลความหมาย

แต่นั้น ท้าวทศยทศกษัตริย์แก้วขึ้นอีกเป็นครั้งที่สอง ก็บังเกิดเป็นคนมากมายในเมืองนี้ มีรูปหน้าเปรียบเสมือนกับลูกพระพรหม มีทั้งเครื่องแต่งกายที่สวยงาม นิ่งประณมนิ้วอยู่เรียงราย แล้วท้าวทศยทศกษัตริย์แก้วขึ้นกวัดแกว่งอีกเป็นครั้งที่สาม ก็บังเกิดเป็นสะพานที่ประดับด้วยเงิน และทองมากมาย ทั้งสองฟากฝั่งนั้นต่างระยิบระยับเต็มไปด้วยเครื่องประดับ มีทั้งเสวตฉัตร ทองคำวางอยู่เรียงราย

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า มณีแก้วเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่สามารถบันดาลให้เกิด เป็นเมืองขึ้นมาได้

4. ความเชื่อเรื่องเพศ ในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง นกกระเด็นด่อน นี้ ไม่มีความเชื่อเรื่อง เพศปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเรื่องนี้

5. ความเชื่อเรื่องสุขภาพสวัสดิภาพ เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับสุขภาพของตัวเอง

จะเห็นได้จากตอนที่ เจ้าย่าของ ทศย ได้รับประทานชมพูที่นกกกระเด็นด่อนได้นำมา ให้กิน แล้วโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ที่เคยมีก็ได้หายไปหมด

ย่าก็บายเอาได้ชมพูหอมชิมเบ็ง รสขวงเฮ้าถึงเท่าทเวพาย ย่าก็เลยหายเกียงโรคาแสน สิ่ง คือว่าเจ็บดูกเคี้ยวเอ็นน้อยใหญ่หลวง ทั้งมวลเท่าเมาหัวหายขวง เพราะเพื่อรสหมากไม้ชมพูแก้ว หน่วยดี แท้แหล่ว

แปลความหมาย

ย่าก็ได้นำเอาชมพูซึ่งมีรสหวานอร่อยเหมือนอาหารของเทวดามากิน ก็หายจากโรคภัย ทั้งหลาย อันได้แก่ โรคเจ็บกระดูก และปวดตามเส้นเอ็นต่าง ๆ ก็หายเพราะชมพูลูกนี้

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าจากการที่ย่าหายจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และมี สุขภาพที่แข็งแรงย่อมมีความเชื่อว่าเป็นเพราะย่าได้รับประทานผลชมพูเข้าไป

6. ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม โชคเคราะห์ คือ การที่มีความคิดเกี่ยวกับการหา วัน เวลา ที่ จะใช้จัดงานต่าง ๆ ว่าควรจะเป็นในช่วงเวลาไหนที่ควรเหมาะสม

จะเห็นได้จากตอนที่เจ้าเมืองนครศรีที่มีบุตรธิดา และได้เชิญบรรดาพราหมณ์มาหาฤกษ์ยาม ในการตั้งชื่อธิดาของตน

เมื่อนั้นพระบาทเจ้าชมชื่นยินดี ก็เพราะว่า เห็นสายใจลูกตนงามน้อย พระกะหามายได้มหาชัยอุตมะโชค ไล้ชื่อน้อยนางแก้วลูกตน พระกะบอกลำข้าตกแต่งพาวัวญ โภชนังมีสู่อันมวลพร้อม ยอมาตั้งกลางโองเฮืองเฮือเสเนตพร้อมประณมนิวสูอัน

แปลความหมาย

เมื่อนั้นพระราชเจ้าเมืองนครศรีก็เกิดความชื่นชมยินดีเป็นอย่างมาก เพราะว่า เห็นธิดาของตนเองมีรูปร่าง พระราชาก็หาฤกษ์ยาม ในการตั้งชื่อลูกสาวของตนเอง พร้อมทั้งให้ข้าทาสบริวารเตรียมพานบายศรี เตรียมอาหารการกินให้ครบทุกอย่าง ยกขึ้นมาตั้งไว้ตรงกลางห้องพระโรง

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่าในสมัยก่อนการที่จะชื่อบุตร ธิดา ก็ต้องหาฤกษ์ยาม ในการตั้งชื่อเพื่อเป็นสิริมงคล

ตอนที่ท้าวทุดตะ ได้แผลงศรไปบอกกับลังกา ให้ยกขันหมากมาที่เมืองนครศรี เพื่อที่ท้าวทุดตะนั้นจะได้อภิเษกกับนางสุชาดาเพราะได้หาฤกษ์ยามไว้แล้ว

อันนี้หากแม่เฒ่าพระเจ้าหล่มฟ้าพระยาใช้เทียบพลันน้องเอย เมื่อนักหาฤกษ์ได้เดือน 4 วันดี ครั้นจักชมชื่นอวณก็เล่ามีการใช้เจ็บที่กาลไกลแก้วของเสียเปล่า

แปลความหมาย

อันนี้เป็นเรื่องที่พระราชทานจัดการให้ ท่านได้หาฤกษ์ยามไว้ คือเดือน 4 ซึ่งเป็นวันที่ดี ถ้าได้แต่งงานกันในวันนี้จะอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

ตอนที่ลังกา สั่งให้ขุนนางนำสารไปบอกให้กับ กระเต็นดอน เกี่ยวกับเรื่องที่ท้าวทุดตะจะแต่งงาน แล้วให้รีบยกขันหมากไปที่เมืองนครศรี เพื่อจัดงานแต่งงานให้กับพี่ชาย

บัดนี้ เสาจกเมืออมแก้วกษัตริให้พระที่เสาพุ่น เมื่อนหากคิดอ่านน้องประสงค์ใช้ฮอดเสาวาดาย ค่อมว่าแล้วหาฤกษ์ยามดี ทั้งราศีโชคมีเลยย้าย

แปลความหมาย

บัดนี้ เราทั้งสองจะกลับไปจัดงานแต่งงานให้กับพี่ของเรา ที่เราต้องการให้เราทั้งสองช่วยในการหาสินสอด เพราะว่าพี่ได้หาฤกษ์ยามที่ดีไว้เรียบร้อยแล้ว

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดในการจัดงานที่เป็นสิริมงคล ก็คือฤกษ์ ที่เหมาะสม ถ้าหากล่วงเลย วันเวลาที่กำหนด อาจมีการทำให้งานนั้นเกิดอุปสรรคตามมาในภายหลัง

ตอนที่นางสุชาดาเข้าพิธีแต่งงานกับทุดตะ

บัดนี้ ยามดีด้วยมหาชัยมาสดดีแล้ว เชิญแจ่มเจ้าลงห้องอย่างนานเที่ยวเทอญ เมื่อนั้น
สุชาดาแก้วไขคำขุณกล่าวมานั้น นางนารถน้อยมีข้าแต่ดวงแก้ว แท้แหล่ง

แปลความหมาย

บัดนี้ ถึงฤกษ์ยามที่ดีแล้ว ขอเชิญพระธิดาได้ใจออกจากห้องแต่งตัว พระธิดาก็ไม่รอช้า
รีบเสด็จลงจากห้องแต่งตัวและเข้าสู่พิธีอภิเษกสมรสตามกำหนด

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้แต่พิธีแต่งงานในสมัยก่อน ไม่ว่าจะชนชั้นไหนก็
ควรให้อยู่ในฤกษ์ยามที่พราหมณ์จัดหาให้

7. ความเชื่อเรื่องความฝัน ในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง นกกระเต็นด่อน นี้ ไม่มีความเชื่อ
เรื่องความฝันปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเรื่องนี้

8. ความเชื่อเรื่องเครื่องราง ของขลัง

จะเห็นได้จากตอนที่ท้าวทุกตะเตเดินทางกลับเมืองนครศรีเพียงคนเดียว และได้ไปพบงู
ใหญ่ แล้วงูก็ได้มอบแก้ววิเศษไว้ให้

ท้าวจึงไปจวบพ้อสักกุดนาซีตี มันก็สับตายได้งูฮ้ายถ่ายสม มันเล่าเป็นคนแท้ยอมมอบ
บาทปากกล่าวเจ้าจาท้าวอ่อนหวานแท้แหล่ง อันว่าคุณโณเจ้าจอมหัวมีมาก ข้าก็มีแต่แก้วถวายเจ้า
ตอบคุณนี้แหล่ง คั้นว่าเจ้าจักคิดใคร่เยี่ยมหลังขอบจักรวาล ดั่งนั้น เจ้าจอมมณีโชติหล้าไปเห็น
เลี้ยง แม้ว่าหลังคูฟ้าอกาภิภูฐาก็เห็นขอบหมดแล้ว แม่นจักหลังลงพื้นอเวจีพุนก็เล่าเห็น เจ้าเอย

แปลความหมาย

ทุกตะเตได้ไปพบนก ชื่อ ซีตี กำลังจิกงูมีพิษอยู่ พอนกเห็นท้าวทุกตะเตจึงรีบปล่อยงูแล้วบิน
หนีไป ส่วนงูนั้นได้กลายร่างเป็นมนุษย์ พร้อมทั้งกล่าวกับท้าวทุกตะเตว่า ท่านมีคุณอันหาประมาณ
มิได้ ข้าพเจ้ามีแต่แก้วที่จะมอบให้ท่านเป็นการแทนคุณ ถ้าหากท่านใคร่อยากเห็นขอบจักรวาล
เพียงท่านอมแก้วนี้เข้าไปก็สามารถมองเห็นทุกอย่าง มองขึ้นไปบนฟ้าก็เห็นความเป็นอยู่ของสวรรค์
และพรหมทุกชั้น มองลงพื้นก็เห็นนรกทุกขุม

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่างูที่กลายร่างเป็นคนได้นั้น ได้มอบของวิเศษให้ท้าว
ทุกตะเต ซึ่งได้แก่ดวงแก้ว

9. ความเชื่อเรื่องภูตผี ปีศาจ คือ สิ่งที่ชั่วร้าย ที่มาทำร้ายมนุษย์ให้ได้พบกับความหายนะ

จะเห็นได้จากตอนที่ ท้าวทุกตะเตพร้อมทั้งนกกระเต็นด่อน และสังกา ได้เดินทางไปเจอ
เมืองร้างที่ตั้งอยู่ระหว่างทางที่จะเดินทางไป และได้พบกับหญิงนางหนึ่งที่พ่อแม่นำมาซ่อนตัวไว้
แล้วสอบถามความเป็นจริงแล้วจึงรู้ว่าเมืองนี้ได้ถูกปีศาจมาทำร้าย

บ่าวท้าวถามเรื่องแห่งนาง เจ้ามาเข้าลิ้นในหีบคนเดียว นี่เด อันว่า ชาวเมืองพร้อม บิดาพ่อแม่นางนั้น ปะเจ้าไว้ไปแท้ที่ใดนี้เด เมื่อนั้นนางคนน้อยนามนางคำหยาด ประณมนอบนัว ทั้งให้บอกมา อันว่าฝูงเผ่าชื้อวงศ์พ่อแม่ช้านี้ ฝูงใหญ่น้อยตายเสียงบ่หลอ ก็เมื่ออุบาทว์ฮ้ายบังเกิด เป็นชวงเขาก็ไหลกันมาเพื่อกินเมืองบ้าน ยังแต่ตนตัวข้าบิดาเอาเสียงในหีบไว้ ตัวข้าจึงบ่ตาย พระเอย

แปลความหมาย

ท้าวทุดตะถามเรื่องราวทั้งหมดกับนางคำหยาด ว่าทำไมถึงได้มาหลบอยู่ในหีบใบนี้คนเดียว แล้วประชาชนชาวเมืองพร้อมด้วยบิดา มารดา ของนางไปไหนหมด จากนั้น นางคำหยาดก็ได้ ประณมนัวขึ้นแล้วบอกกับท้าวทุดตะไปว่า อันว่าญาติพี่น้อง พร้อมด้วยบิดา มารดาของข้าพเจ้านี้ ได้ตายกันหมดแล้ว ก็เพราะว่าเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติตัวชวงเลยเข้ามาทำร้ายชาวเมืองตายหมด ยังเหลือแต่ตัวข้าพเจ้าที่พ่อได้เอาตัวมาซ่อนไว้ในหีบ จึงมีชีวิตรอด

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า ชวงนั้นถือว่าเป็นภูตผี ปีศาจร้าย ที่มาทำร้าย ชาวเมืองจนถึงแก่ความตายทั้งหมด

ตอนที่ท้าวทุดตะ นกกระเต็นด่อนและสังกา ตีกลองตามคำบอกของนางคำหยาด เพื่อที่จะได้เรียกตัวชวงมา ก่อนที่จะลงมือปราบตัวชวงทั้งหมด

สองบั้งชาติฮ้ายยังกลอง เสียงแห่งสับค้อนเคื่องคองฟ้าไหลมาทางอากาศ มีดื้อดื้อชวงฮ้าย หลั่งมาพุนเยอ ก็เพื่อเดโชกล่าฤทธิ์ชวงมันมาก มันก็จัดหมู่เสียงหลายล้านมากหลาย นานาเข้าเป็น หลายหลายหมู่ มีทั้งตัวใหญ่ขนาดเท่ากับช้าง พอมาถึงเห็นกองกระดูกเก่าก็พากันทะเล็มกิน พร้อมกับ ร้องส่งเสียงดังอื้ออึงไปทั่วเมือง

แปลความหมาย

ท้าวทุดตะพร้อมทั้งกระเต็นด่อนก็ตีกลองขึ้น ทันทีที่เกิดปีศาจร้ายไหลมาทางอากาศ จนทำให้ท้องฟ้ามืดมัวไปหมด ปีศาจแต่ละตัวล้วนแต่มีฤทธิ์มาก จัดกันมาเป็นหมู่เหล่า มีหลากหลายใน หลายหมู่ มีทั้งตัวใหญ่ขนาดเท่ากับช้าง พอมาถึงเห็นกองกระดูกเก่าก็พากันทะเล็มกิน พร้อมกับ ร้องส่งเสียงดังอื้ออึงไปทั่วเมือง

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า ชวงหรือ ภูตผี ปีศาจ ที่ลงมานั้นต่างมีมากมายและมี ลักษณะแตกต่างกันออกไป

จากตอนที่ ท้าวทุดตะและกระเต็นด่อน ได้ถามนางปทุมมาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในเมืองนี้ ว่าเป็นเพราะอะไร ประชาชนจึงพากันล้มตายหมด

เมื่อนั้น บาคานท้าวทศตะถามว่า ดูราเจ้านางงามน้อยอ่อน สังกว่าเมืองมิ่งกว้างสูงญ
เศรำเปล่าแปลน นีเด อันว่า อุบาทว์ฮ้ายบังเกิดมีโยนนั้นลือ แต่นั้น ประทุมมาน้อยยอมมือใส่เกศ น่อง
จักเล่าแต่เค้าจนเพียงฮอดปลาย อันว่า อินทปัตถานี่ อินทรียนกใหญ่พีเอย ม้นมาคาบกินเลี้ยงป
หลอ ยังแต่ข้า ฯ พระบิดาเอาเสื่อง เฝิ่นก็ลิวใส่ไว้เสานี้จึงยัง พีเอย ตนเดียวช้อยคนเดียวกลั่นโคก ได้
สองเดือนเศษแท้เฝิ่นนั้นก็ปมา บัดนี้เป็นแต่บุญหลังน้องกระทำมาหลายชาติ จึงได้เห็นเฝ้าผู้บุญกว้าง
โผดผาย แต่ก่อน

แปลความหมาย

ท้าวทศตะถามไปว่า เป็นเพราะเหตุใดเมืองก็ใหญ่โตทำไมจึงไม่มีใครชักคน หรือว่าเกิด
เป็นโรคภัยใหญ่ จากนั้น ประทุมมายกมือขึ้นไหว้พร้อมทั้งเล่าเรื่องทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบให้กับท้าว
ทศตะฟังว่า เมืองอินทปัตถานี่ มีนกอินทรีใหญ่มากินจนหมด ยังเหลือแต่หม่อมฉันซึ่งพระบิดา
เอาไปซ่อนไว้ในต้นเสาจึงยังมีชีวิตรอด ตัวน้องนี้อยู่อย่างทุกชีโคกมาได้สองเดือนเศษแล้วก็ไม่เคยมี
ใครผ่านมา บัดนี้อาจจะเป็นเพราะบุญที่น้องเคยทำไว้แต่ชาติที่แล้ว จึงได้มาเจอท่านผู้มีบุญมาช่วย

จากข้อความข้างต้น จะเห็นว่า เมืองอินทปัตถานี่ได้ถูกปีศาจร้าย (นกอินทรี) ได้มา
ทำลายและฆ่าคนในเมืองตายไปจนหมด

10. ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ ความเชื่อเรื่อง นรก สวรรค์ มีอิทธิพลต่อแนวความคิดของ
คนไทยเป็นอย่างมาก เพราะเชื่อกันว่า นรกและสวรรค์ คือดินแดนที่มนุษย์ทุกคนจะต้องได้ไป ตาม
ผลบุญและบาปที่คนเราได้กระทำกันไว้ เชื่อว่าถ้าผู้ใดทำกรรมชั่วก็จะได้ไปเกิดในนรก และถ้าผู้ใด
ทำกรรมดี เมื่อตายไปบุคคลนั้นจะได้ไปเกิดในสวรรค์

จะเห็นได้จากตอนที่ท้าวทศตะได้แก้วจากงู แล้วอมแก้วนั้นดู

เมื่อนั้น บาจิ่งทวยอมแก้วมณีโชติลูกประเสริฐ หลังหล่าไปพุ้นพีเห็นถ้วนสูอันจริงแล้ว
แหนขึ้นฟ้ามหาพรหมแจ้งส่อง แล้วจิ่งแลลงพื้นเวจีหลังหล่า เห็นหมู่สัตว์อยู่พุ้นในหม้อแผ่นแดง
ท้าวจิ่งแยงมือห้องชมพุกแห่ง

แปลความหมาย

เมื่อนั้น ท้าวทศตะจิ่งอมแก้วมณีโชติ สามารถมองเห็นทุกอย่างจริงดังที่งูพูดไว้ มองขึ้น
บนฟ้าสามารถเห็นชั้นพรหมต่าง ๆ อย่างชัดเจน แล้วมองลงพื้นดินมองเห็นนรกอเวจี เห็นหมู่สัตว์
ทั้งหลายกำลังชดใช้กรรมที่ตนก่อไว้ แล้วมองไปทั่วพื้นโลกก็สามารถเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง

ตอนที่ท้าวทุกตะดับสังขาร

สังขอมแล้วบาดานดับชาติ พวกขึ้นสู่ฟ้านางแก้วเพ็ญพระองค์ ดุสนุกสันดาวดิงส์ชม ขึ้น นางฟากฟ้าพอล้านแกว่งวี ยูถ่างทรงรถแก้วเทียวท่องดาวดิงส์ มีบริวารหลายโกฏิปลายนำเจ้า พระก็เทียวมาไหว้จุฬามณีทุกเมื่อ เทียนธูปได้มีพร้อมเครื่องหอม ฝูงหมุ่นางแมนไหว้เจดีย์มหาธาตุ ถวายดอกไม้ประณมนิ้วสู่นาง มวนมัตเมียนปิดกวาดลานเจดีย์ สะไบเคียนคิงสู่นางเทียนได้ พอประมาณแล้วบูชามหาธาตุ เลยลวงขึ้นรถแก้วนางฟ้าแห่แหน เจ้าก็ขึ้นสู่ห้องปราสาทมุงมะณี อัน ว่า สุขาดาเทียมแทบพระองค์แฝงให้

แปลความหมาย

พอแก่ชราแล้วท้าวทุกตะดับชาติ ทุกคนขึ้นสู่สวรรค์หมด มีความสนุกสันในสวรรค์ขึ้น ดาวดิงส์ มีนางฟ้าโบกพัดให้มากมาย พระองค์ทรงรถท่องเทียวในสวรรค์ขึ้นดาวดิงส์ มีข้าทาส บริวารมากมายตามเสด็จ ก็เสด็จไหว้พระธาตุจุฬามณีทุกเมื่อมีธูปพร้อมเครื่องหอม พร้อมทั้งบริวาร ต่างมีโอกาสได้ไปไหว้พระมหาธาตุ พร้อมช่วยกันเก็บกวาดบริเวณลานเจดีย์ เสร็จแล้วพระองค์ พร้อมทั้งบริวารก็เสด็จกลับยังปราสาท นางสุชาดาก็เสด็จตามพระองค์ทุกขณะ

จากข้อความข้างต้น จะเห็นว่า ท้าวทุกตะ นกกระเด็นด่อน สังกา และนางสุชาดาดอน ที่อยู่บนโลกมนุษย์ได้ทำความดีไว้มากเมื่อตายไปได้ไปเกิดบนสวรรค์

ตอนที่นกอินทรียี่ต่อสู้กับท้าวทุกตะ และนกกระเด็นด่อน แล้วนกอินทรียี่ตายไป จึงมีการพูดถึงเมื่อชาติที่แล้วว่าแท้ที่จริงนั้นนกอินทรียี่คือใคร

อันว่า อินทรียี่สักกภูณานกใหญ่ เอ็นดำท้าวกำพร้าว้างนั้นไปไซไผ บัดนี้ ก็หากแมน เทวทัตผู้กระทำเวรพุทธบาทปางนั้น บาปแล่นต้องมันจมอยู่พื้นในหม้อแผ่นแดงพูนแล้ว กับทางแพง แสนสร้อยสักกภูณามีเมียง มันนั้นก็หากแมนกัญจิมานวิกา ผู้กระทำแก่พระพุทธเจ้าคราวนั้นต่อมา ที่ มันเอาท่อนไม้เคียนคาคกับเวว สองมือโถมดำพุทโธคำฮ้าย หาว่าองค์พุทธเจ้ามีจฉาจรสมเสพ ธรณียะปล่องให้ลงพื้นแผ่นแด

แปลความหมาย

อันว่า นกอินทรียี่ใหญ่ ที่ร้องดำท้าวกำพร้าว้างนั้นไม่ใช่ใคร แต่คือท้าวเทวทัตผู้ทำเวร พระพุทธเจ้าแต่ปางก่อน บาปกรรมนั้นตามสนองทำให้ตกนรกเวจี ส่วนเมียของนกอินทรียี่นั้น ต่อมาก็คือนาง กัญจิมานวิกา ผู้กระทำผิดต่อพระองค์ในคราวนั้น ที่นำเอาท่อนไม้มาคาคที่เวว พร้อมทั้งยกมือดำพระพุทธรูปด้วยคำหยาบต่าง ๆ นานา หาว่าพระองค์ทรงทำให้ท้องแล้วไม่ รับผิดชอบ จนทำให้เกิดพื้นธรณีสถูบนางให้ตกนรกเช่นกัน

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่านักอินทรีและเมียนั้นตอนที่อยู่บนโลกมนุษย์ได้ทำ ความชั่วไว้มากเมื่อตายไปได้ไปเกิดในนรก

จากตอนที่ เจ้าเมืองนครศรี ยกพลมาเพื่อที่จะมาจับตัว ท้าวทศตะ เพื่อที่จะนำตัวไปทำ โทษ ที่พระราชารัฐภายหลังว่าพระธิดาของตัวเองนั้นได้ตั้งท้องกับท้าวทศตะ

แน่นอนว่า ตนเดียวม้านครศรีให้มันหมุ่น เสียแต่ปก๊วเป็นบาปฮ้ายภายหน้าสิจุ่มจุม บั๊ฮู้ ย้านเทพให้สิมาใช้จงจำแท้แหล่ว กูจักขึ้นชดเอาบุญเป็นที่เพ็งดีตาย กับมีลวงล้ำค่า เฒ่าแต่ปฐมดอกนา เอาแต่คำโกธราสิบตีเมื่อหน้า

แปลความหมาย

แน่นอนว่า ตัวเราคนเดียวนี้จะทำลายเมืองนครศรีนี้ให้พังทลายก็กลัวแต่จะมีบาปติดตัว ไปในภายหลัง กลัวเวทดาจะให้ชดใช้กรรมในภายหลัง หากแต่จะเอาความดีที่ทำไว้แต่ภายหลังเป็น ที่ตั้ง ไม่ควรทำผิดคำของคนโบราณเคยพูดไว้ ถ้านำเอาความโกรธเป็นที่ตั้งจะทำอะไรต่อไปใน ช้างหน้าจักไม่ประสบผลสำเร็จ

จากข้อความข้างต้น จะเห็นว่า จากคำพูดของท้าวทศตะนั้นได้ตั้งมั่นอยู่ในความดี ไม่ อยากรจะกระทำบาป กลัวที่จะได้ไปชดใช้กรรมที่ตัวเองทำไว้ในนรก

11. ความเชื่อเรื่องหมอดู โหราศาสตร์ โหราศาสตร์เป็นวิชาการแขนงหนึ่งที่มีผลต่อความ เป็นอยู่ของคนในสมัยก่อนเป็นอย่างมาก เพราะไม่ว่าเขาจะต้องการทราบเหตุการณ์อะไรก็ตามที่ เกี่ยวกับอนาคต ก็ต้องอาศัยบรรดาโหราจารย์ต่าง ๆ ช่วยทำนายและส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามคำ ทำนายนั้นอย่างเคร่งครัด ถ้าใครไม่เชื่อฝ่าฝืนกฎแห่งดวงชะตา ก็เกิดอาเพศตามคำทำนาย เหล่านั้น

จะเห็นได้จากตอนที่ เจ้าเมืองนครศรีได้ธิดาแล้วทรงเรียกพราหมณ์มาดูดวงของนางว่า จะเป็นอย่างไรในอนาคต

เมื่อนั้น พระก็เอามาพร้อมหมอสู่ฮาจบเพศ สูงจ่งคุณเลขตั้งนางแก้วลูกเฮาเทียมเทอญ ผุ่งหมู่พราหมณ์ก็บายสอตั้งกระดานหินเขียนชื่อลงเลขตกเป็นถ่านหล้าแยง คุณชาดแล้วทูลอ่านคำ ถวาย อันว่าเกณฑ์นางน้อยสุชาดาดียิ่งพระเอย นางจักได้สืบสร้างเมืองนี้แท้จริง แท้แหล่ว อันว่าผัว นางนั้นคนพลอยทุกชะหมอดจึงแล้ว เพิ่นหากคาดแต่ฟ้าลงพร้อมพร้ากัน เจ้าเอย ท่อว่าบุญบาท้าว ชายพลอยมีมาก พระก็ชอบที่แท้เมื่อหน้า หากลิเห็นพระเอย ค้อมว่าพราหมณ์เลิกแล้วลาลง ปราสาท เมื่อสู่อ้องเฮือนย้าวแห่งตนฮั้นแหล่ว

แปลความหมาย

เมื่อนั้น พระราชาเมืองนครศรีฯมาพร้อมหมอดู โหราศาสตร์ผู้จบพระเวทย์ แล้วให้ทำการทำนายตามวัน เดือน ปีเกิดของพระธิดาตน หมอดูที่จบพระเวทย์ทั้งหลายก็ตั้งกระดานขีดเขียนลงเลขยามตามที่เรียนมา แล้วอ่านถวายพระราชา นางนี้จักได้เป็นคนที่สืบเมืองนครศรีฯนี้เป็นแน่ แต่ว่าสามีของนางนั้นจะเป็นคนกำพร้าและทุกข์ยากมาก ทั้งนี้ก็เพราะทั้งสองนั้นได้ลงมาเกิดพร้อมกัน แต่ว่าบุญบารมีของท้าวกำพร้านั้นมีมาก ครั้นว่าหมอดูได้กราบทูลพระราชาเสร็จแล้วก็พากันลาพระราชากลับที่พักของตน

จากข้อความข้างต้น จะเห็นว่า เมื่อต้องการทราบอนาคตของบุตร หลานของตนเองในสมัยก่อนนิยม ให้หมอดู โหราศาสตร์ มาทำนายอนาคต

จากการวิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่น เรื่องนกกะเต็นด่อน โดยได้อาศัยหลักความเชื่อตามที่ เสนหา บุญยรักษ์ ได้แบ่งไว้ 11 ประเภท แล้วปรากฏความเชื่อที่พบมากที่สุด ในวรรณกรรมเรื่องนี้ คือความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่วนความเชื่อที่ไม่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องนี้นั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภท คือความเชื่อ เรื่องเพศและความเชื่อเรื่องความฝัน

ภาพสะท้อนทางสังคม

วรรณกรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของสังคม เพราะผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม ฉะนั้นแนวคิด และภาพสะท้อนต่าง ๆ ที่ปรากฏออกมาเป็นส่วนหนึ่ง ได้มาจากสภาพแวดล้อมในสังคม ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงของผู้แต่ง

ด้วยเหตุนี้ วรรณกรรมกับสังคมจึงเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออกและต่างก็มีอิทธิพลต่อกันเสมอ การศึกษาในเรื่อง “นกกะเต็นด่อน” นี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการศึกษาวิเคราะห์เป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ภาพสะท้อนทางสังคม ประเพณี คติธรรมและค่านิยม

1. ภาพสะท้อนทางสังคม

ในเรื่อง “นกกะเต็นด่อน” ผู้วิจัยได้แบ่งภาพสะท้อนทางสังคมเป็น 2 ประเด็น คือ สภาพความเป็นอยู่ และการเมืองการปกครอง ดังนี้

1.1 สภาพความเป็นอยู่

เรื่อง “นกกะเต็นด่อน” นี้ กล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของบุคคล 2 ชั้น คือ พระมหากษัตริย์ และ ท้าวทุตะกัณฑ์

ในเรื่อง “นกกะเต็นด่อน” นี้ กล่าวถึง เจ้านายหรือมหากษัตริย์อย่างยกย่อง เติบโตเป็นใหญ่เหนือบุคคลอื่น

ยังมีเมืองมิงกว้างเรียกชื่อนครศรี ราชาพระอยู่เพิ่นเสวยสร้าง อยู่เกษมสันเหลือ เมืองในโลกเฮานี้ ดีแต่ฝูงพ่อค้าไปเต้าจ่ายของ อันว่าเงินคำแก้ว กองมณีนับโกฏ ช้างแลม้าเหลือล้น ตัวอ๊กไข แท้แหล่ว อันว่า เสาโงงเจ้าคำตันทั้งแห่ง ยอดช่อฟ้าพิลาแก้วหน่วยไล อันว่า เทวีแก้วมเหลือ เทียมฝ่าง นางสนมหนุ่มน้อยแฝงเฝ้าแก้วงวี

แปลความหมาย

มีเมืองหนึ่งชื่อวานครศรี มีราชาอยู่เสวยสร้างมีความสุขมากล้นกว่าทุกเมืองในโลก นี้ มีฝูงพ่อค้ามาจับจ่ายซื้อของ เงินทองมีมากมายล้นเหลือ ช้างและม้าก็มีมากมายนับไม่ได้ อันว่า ปราสาทนั้นเสาเป็นทองคำทั้งแห่ง ยอดช่อฟ้านั้นประกอบด้วยแก้วสองสว่างไสว มีพระมเหสีอยู่ข้างกาย พร้อมทั้งนางสนมทั้งหลายคอยเฝ้าปรนนิบัติ

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่า สภาพความเป็นอยู่ในพระราชวัง และนอกพระราชวังนั้นเปี่ยมไปด้วยความสุข ที่ประทับของพระราชานั้นก็สวยงามเป็นอย่างมาก

กล่าวถึงอาณาเขตความกว้างใหญ่ ของเมืองนครศรี จะเห็นได้จากตอนที่ นกกระเต็นด่อน ชวนสังกา มาอยู่ในเมืองนี้ด้วยกัน

แต่นั้น นกกระเต็นด่อนน้อยชวนอ่อนสังกา เขามาอยู่เมืองคนพูน ตั้งแต่อยู่สนุกล้น นครศรีเมืองใหญ่ ฝูงหมู่ชนไพร่บ้านบ่มีได้ใช้การ แท้แหล่ว ตั้งแต่หัวเมืองเข้าทางยาว 8 โยชน์ วังใหญ่กว้างดูได้เกินวาดด้วยตา เจ้าเอย ก็บ่มีเดียดอันกำฝ้ายแดนไดยูถ่างขายของผ้าอาภรณ์ทุกสิ่ง เงินแลแก้วคำพร้อมสู่ประการยูถ่างกินทานสร้างสมภารภูวนารถแท้นาสหายเอยจงเมื่อดอมช้อย

แปลความหมาย

จากนั้น นกกระเต็นด่อนเอ๋ยปากชวนสังกา ตัวเรานี้มาอยู่ในเมืองมนุษย์ ตั้งแต่อยู่มาในเมืองนครศรีนี้มีความสุขมาก ตั้งแต่หัวเมืองถึงประตูทางเข้ามีระยะทาง 8 โยชน์ มีพระราชวังกว้างใหญ่เกินที่จะประมาณได้ด้วยตา ไม่มีความเดียดร้อน มีเสื้อผ้าอาภรณ์ขายทุกสิ่ง เงินทองมีพร้อมทุกประการ มีการทำบุญทำทานกันอยู่ไม่ขาด

กล่าวถึงที่ประทับของพระธิดา

นางนั้นหากได้เป็นเอี้ยแห่งเฮียม แท้แหล่ว นางนั้นอยู่แห่งห้องปราสาทเสาเดียว หั้นแล้ว ก็หากดูตระการตางามเครื่องคำแกมแก้ว เหมือนตั้งวิมานเจ้าพระอินทร์ทรงอยู่จึงแล้ว

แปลความหมาย

นางนั้นสวยกว่าทุกสิ่งทุกอย่าง นางอาศัยอยู่ที่ปราสาทที่มีเพียงเสาดันเดียว หากดูสวยงามตระการตาด้วยเครื่องตกแต่ง เปรียบเสมือนวิมานของพระอินทร์บนสวรรค์

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ที่อยู่ของชนชั้นพระมหากษัตริย์นั้นใหญ่โต และสวยงามมาก

1. ท้าวทศตะกัณฑ์

ตอนที่กล่าวถึงเจ้าย่ากับหลาน (ทศตะ)

จ้กกล่าวถึงเฒ่าอัยกาเจ้าย่าก่อนแล้วเขาก็ทักขี้ยากไส้ทั้งห้าพร้าหลาน แต่แล้ว เขาก็อยู่แห่งห้องเมืองใหญ่นครศรีเจ้าเอย สองยายหลานตบตองเฮือนย้าว อันว่า อัยกาเฒ่าไปเที่ยว ขอกิน ชาวเมืองเขาไปรยทานคนไส้

แปลความหมาย

จะกล่าวถึงย่าเฒ่าที่มีความทุกข์ยากมากแล้วยังมีหลานอีก อาศัยอยู่ในเขต บริเวณเมืองใหญ่ นครศรี สองย่าหลานนั้นอาศัยอยู่ในกระท่อมน้อย ย่าเฒ่าไปเที่ยวไปขอข้าวปลา อาหารของชาวเมืองผู้มีเมตตาพากิน

จากข้อความ แสดงให้เห็นว่า ท้าวทศตะกัณฑ์นั้นอาศัยกันอยู่อย่างยากลำบาก มีกระท่อมเป็นที่อาศัย อาหารก็ได้จากการบริจาคของคนใจบุญ

กล่าวถึงการดำเนินชีวิตของ เจ้าย่า และทศตะ ตอนที่ทศตะออกหาอาหาร

เมื่อนั้นกุมารน้อยทศตะโดยด่วนไปอ้างแล้วสระกว้างขอบสะพาน ท้าวอ้างแล้ว กลับตัวคืนมาถึงเคียงตบตองเขายัง

แปลความหมาย

เมื่อนั้น กุมารน้อยทศตะรีบออกไปดักนกที่ขอบสระกว้าง พอวางกับดักเสร็จแล้วก็ รีบกลับมาอยู่ที่อยู่ของตน

ตอนที่กล่าวถึงท้าวทศตะเมื่อตอนที่โตเป็นหนุ่ม

แต่นั้น พอเมื่อหลายเดือนได้หลายปีแถบถ้ำมาแล้ว 15 ขวบ เข้ามาท้าวสุปงาม ตูตั้งสอยวอยหน้าตาคมคิ้วโค้ง ท่อว่า ท้าวหากทุกข์ยากไส้บมีได้อาบสี ท้าวก็ขนขวายได้หาพินมา จ่าย เลี้ยงย่าเฒ่าตนแท้สุวัน

แปลความหมาย

แต่นั้นกาลเวลาผ่านไปหลายเดือนหลายปีจนท้าวทศตะมีอายุได้ 15 ขวบ มี รูปร่างหน้าตางดงาม หน้าคมคิ้วโค้ง แต่ว่าหากมีความเป็นอยู่ทุกข์ยาก ท้าวทศตะได้หาพินมาก่อไฟ หาอาหารเลี้ยงย่าตนทุกวัน

จากข้อความ แสดงให้เห็นว่า สภาพความเป็นอยู่ของเจ้าย่ากับท้าวทศตะนั้น เป็นไปอย่างยากลำบาก ข้าวปลาอาหารที่ได้ก็จากการที่คนใจบุญบริจาคทานให้

กล่าวถึงอาหาร ตอนที่ทำวทุคตะ นกกระเต็นตอนและสังกา ช่วยปราบเหล่าปีศาจ
ร้ายในเมืองชวง แล้วมีการจัดหาอาหารเพื่อเป็นการเลี้ยงตอบแทนบุญคุณ

มีแต่พริกชี้เหล่าปลาเนื้อมีขางหา อันว่า ปลาแดกน้องสิบเดือนบ่ได้เอาเกลือใส่ น้อง
หากมาฟังฟ้าวบทันได้ใส่เกลือ พี่เอย เชิญพี่เสวยของน้องอดกินทั้งยาก หลอนว่ากินกากเข้าสิดา
ค่างพรากเมีย อย่าได้คิดถึงผู้ภายหลังของเก่าหลายก่อน ขอให้เจ้าตั้งต่อด้วยแจ่วน้อยพระอรณน้อง
พี่หากจางปู้ อึ่ง มีทั้งอุทกัณน้ำมัวตมน้ำขุนสมบุรณ์เอย แต่พอบ้วนปากให้คายถึมบ่ให้กลิ่นเจ้า
เอย อันหนึ่งหวานทั้งอ้อยเค็มเกลือจางปลาแดกสาแล้วหมากพริกน้องหากมีบ่ใส่สมสัมผัสไข่ปลา เจ้า
นา อันว่า ของเผื่อนี้ก็งามไกลดูอาดตวนเอย เป็นตั้งดาวอยู่ฟ้าแลหน้าเบ็งตาย แลนอ เมื่อนั้นบา
คานเจ้าสามพระองค์น้องพี่ ฮับพากย์ด้านคำระห้อยต่อสาว พี่ป๋อายเป็นแล้วแนวคนหลงอืดอยาก พี่
หากชากจวบพ้อพอสีเว้าก็บ่เป็นน้องเอย แม่นว่ามีเข้ากล้องแกมกล้อยก็กินต่าง พี่หากกินมา ๆ ก็
หากไหลเสมอน้ำ อันว่า อุทกัณน้ำเป็นตมก็สิดูอดกินแล้ว ได้ว่าเป็นของพระกลืนน้องพระอรณอ้ายก็ว่า
ดี แม่นว่าของกินสัมผัสอินอ้ายบ่ว่า มันหากหวานค้อย ๆ จี้จ้อยผู้เดียว

แปลความหมาย

อาหารนั้นมีแต่ปลาร้า พวกปลาและเนื้อนั้นไม่ได้ออกไปหา ปลาร้าน้องนี้หมักได้
10 เดือน เกลือไม่ได้ใส่ เชิญพี่กินอาหารที่ไม่อร่อย ในปลาร้าก็มีก้างเดี่ยวก้างติดคอตายจากลูกจก
เมียไป แต่อย่าได้คิดถึงลูกเมียเลย ขอให้ตั้งใจรับประทานแจ่วบองของน้องไปก่อน อึ่งน้ำก็มีสีขุ่น
ตม ให้อมเพื่อบ้วนปากแล้วคายทิ้งอย่าได้กิน น้ำหวานตั้งอ้อย ปลาร้าจาง พริกสำหรับรับประทาน
กับปลาเจ้า ไม่มีอาหารพวกนี้คงดูไม่เหมาะสมกับทั้งสามท่าน เมื่อนั้น ทั้งสามพระองค์พี่น้อง ตอบ
รับกับสาว ๆ ที่นำอาหารมาให้รับประทาน พวกพี่นี้สามารถกินได้ทุกอย่างเพราะพวกเรานี้เป็นคน
ทุกข์ยากมาก่อน ถึงไม่มีข้าวกล้อง และกล้อย ก็กินได้ ถึงแม้น้ำจะเป็นตมก็จะดูอดกิน ถ้าของ
เหล่านั้นเป็นของน้องจริง จะเปรี้ยวจะขมยังงัยก็กินได้

แจ่วบอง คือ น้ำพริกชนิดหนึ่งที่คนอีสานนิยมทำกันเพื่อนำไปกินในการเดิน
ทางไกลเพราะสามารถเก็บไว้ได้นาน ส่วนประกอบของแจ่วบองมี ข้าวแก่ พริกแห้ง หอมแดง
กระเทียม ปลาร้า นำมาโขลกละเอียดคูลูกเคี้ยวเข้ากัน

ปลาเจ้า คือ นำไข่ปลาหมักใส่เกลือ ข้าวคั่ว เป็นการเก็บรักษาอาหารอย่างหนึ่ง
ของชาวอีสาน

กล้อย คือ พืชชนิดหนึ่ง ลักษณะของต้นเป็นเถาว์ มีหัวอยู่ใต้ดิน นำหัวไปฝาน
เปลือกออกหั่นเป็นชิ้นบาง ๆ นำไปแช่น้ำแล้วเอามาตั้งรับประทานแทนข้าวได้

กล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของอาหาร จากตอนที่ ท้าวทศตะ เมื่อจับ นกกระเต็น
ด่อน ได้แล้วได้ลงไปเล่นน้ำที่สระ

อันว่าในสระพังกว้างอุทรกังไสสอง มีทั้งกบเขียดฮ้องแค้นน้ำซัวแซว มีทั้งปูปลา
พร้อมหอยปึงหน่วยใหญ่ มีทั้งหอยกึบก็หอยกว้างหน่วยงาน มีทั้งปลาฝ้าพร้อมแมงดาเหนียวงามก็
มี มีทั้งเต่าและกุ้งหึ่งแช่ไล่ปลา มีทั้งปลาพวงพร้อมกินโคลนแหงจอก ปลาปากอ่อนกินโคลนดอกจาว
มีทั้งปลาชิวพร้อมปลาเอ็นเป็นหมู่ ปลาแช่กั๊วเป็นฝ้ายมากมาย มีทั้งประหลาดุกดินในตมแกม
เขียดปลาคอกั้งคะโยงเดินออกมามีทั้งปลาหัวไก่ไล่ไปชั้นหลิบทิน มีทั้งปลาบึกน้อยเป็นพืงนำแม่ แล
หมู่ห้วยเหลือล้นแต่ปลา ที่นี้ดูตระการกว้างปลาเที่ยวหลายหลาก

แปลความหมาย

ในสระกว้างที่มีน้ำใสสะอาดนั้น มีทั้งกบและเขียดร้องกันระงม มีทั้งปู ปลาและ
หอยโข่ง มีทั้งหอยกบตัวใหญ่ มีทั้งปลาตองและแมงดานา มีทั้งเต่าและกุ้งหึ่งจะเข้กำลังวิ่งไล่จับ
ปลากินเป็นอาหาร มีทั้งปลากะพงที่กำลังกินตะไคร่น้ำ มีทั้งปลาชิวที่วิ่งกันมาเป็นฝูง มีทั้งประหลาด
ุกที่กำลังชุกอยู่ในดินโคลนพร้อมกับเขียด ปลาชอนว่ายเข้าไปซ่อนตัวในซอกหิน ลูกปลาบึกว่ายน้ำ
ตามหลังแม่เป็นฝูง มองดูในห้วยนั้นล้วนแล้วมีแต่ตัวปลา มองดูแล้วมีความสุขใจที่ได้เห็นปลา
มากมายหลายชนิด

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป็นการบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ในหนอง
น้ำสมัยนั้น เพราะจะประกอบด้วยปลามากมายหลายชนิด

1.2 การเมืองการปกครอง

การปกครอง คือ เรื่องเกี่ยวกับการบริหารวางระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับสังคม
เพื่อให้สังคมมีความสุข แต่อย่างไรก็ตาม การเมืองและการปกครองมีความหมายเกี่ยวโยงกัน
เพราะการปกครองหรือการบริหารวางระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อให้เกิดการบำบัดทุกข์บำรุงสุขนั้น
จำเป็นต้องอาศัยอำนาจ คือ การเมือง จึงจะดำเนินการได้สำเร็จ เพราะฉะนั้น การเมืองการปกครอง
จึงหมายถึงองค์การที่ใช้อำนาจ หรือระเบียบกฎเกณฑ์การบริหาร

การเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง
ลักษณะ และรูปแบบไปหลายด้านด้วยกัน ระบบต่าง ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับ
ผู้ปกครองจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยการปกครองนั้น ๆ

ในเรื่อง "นกกระเต็นด่อน" สะท้อนการเมืองการปกครอง ดังต่อไปนี้

ลักษณะการปกครอง ลักษณะการปกครองในเรื่อง "นกกระเต็นค่อน" เป็นการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือกษัตริย์มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ และตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม

ตอนที่ สังกา กล่าวกับ นกกระเต็นค่อน เกี่ยวกับการปกครองบ้านเมืองที่ตนอาศัยอยู่ อันว่าเมืองมิ่งกว้างยังตั้งต่อบุญ แท้เหล่า อันว่าราชาเจ้านครศรีเมืองใหญ่ก็ดีก่อน คีล 8 ตั้งจำไว้บ่ไล่เจ้าเอย อันว่าเทวีแก้วปทุมมาเมียนั้น คีล 5 ตั้งจำไว้สู้อัน แท้เหล่า

แปลความหมาย

มีเมืองหนึ่งที่ยังตั้งมั่นต่อการทำบุญ พระราชานั้นตั้งมั่นอยู่ในศีล 8 ไม่เคยขาด ส่วนพระมเหสีนั้น ก็ตั้งมั่นอยู่ในศีล 5

จากข้อความ แสดงให้เห็นว่า เมืองนครศรีนั้นพระราชากับพระมเหสีพากันตั้งมั่น อยู่ในศีลธรรม และใช้ศีลธรรมในการปกครองเมือง

อีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการปกครอง คือ ตอนที่ทุกตะบอกสังกา และนกกระเต็นค่อนเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมืองว่าควรปฏิบัติตัวอย่างไร

อนึ่ง เจ้าจงเอาใจตั้งตามคลองอันประเสริฐที่ถ่อน ผุงหมูปูลไพร่บ้านอย่าได้ข่มเหง ที่ถ่อน อนึ่ง เจ้าจงทำบุญสร้างบารมีทานทอดไปนั้น คีล 5 ตั้งจำไว้อย่าลืมที่ถ่อน อันว่าเงินค้ำแก้ว กองมณีผ้าผ่อน ทานข้าวน้ำทานให้แก่สงฆ์ บาดว่ามอระณาตเมียนตายไปลดชั่ว ก็จึงลี้ขึ้นสู่ห้อง สวรรค์พูนที่สูง พี่เหล่า

แปลความหมาย

เจ้าจงปฏิบัติตามแนวทางที่ดี อย่าได้ข่มเหงประชาชน จงตั้งใจสร้างบุญบารมีด้วยการให้ทาน ส่วนคีล 5 นั้น ก็ขอให้ตั้งมั่นไว้ ส่วนทรัพย์สินสมบัติ เสื้อผ้า น้ำและอาหารก็จงถวายทาน แต่พระสงฆ์ เพราะเมื่อตายไปแล้วจะได้ช่วยบรรเทาในความชั่วที่เราได้ก่อเอาไว้ แล้วจะได้ขึ้นบนสวรรค์

ตอนที่ทำวทุกตะ แนะนำให้สังกาปกครองบ้านเมืองว่าควรปฏิบัติตัวอย่างไร ก่อนที่ทำวทุกตะนั้นจะออกเดินทางต่อ

บัดนี้ จักกล่าวถึงทุกตะทำวบาดานตนที่ก่อนแล้ว ทำวก็หยุดอยู่ยังนำน้องพรำ นาน เจ็ดเดือนได้บาบุญสถิตย์อยู่ ก็หากสุขยิ่งล้ำบุญน้องเหง่อมง่า บัดนี้ พี่จักลาจากน้องเมื่อสู นครศรีก่อนแล้ว ให้น้องทรงคำสุขอยู่ยืนยาวมันที่ถ่อน อันหนึ่ง อย่าข่มเหงทำทาสพวกไพร่ ให้คิดต่อตั้งบุญ สร้างแต่หลังที่เทอญ เจ้าทำบุญสร้างบารมีผายแผ่ไปถ่อน ตางให้เผินลือซาซาไป ทั้งค่าย ค่อมว่าบาสั่งแล้วเดินคำฮับพากย์ พี่จึงเดินดุงตั้งเมื่อพูนฮอดดีแต่ถ่อน

แปลความหมาย

จะกล่าวถึงทุกตะผู้ที่เป็นพี ก็ได้อาศัยอยู่กับน้องได้เป็นเวลาเจ็ดเดือนแล้วก็มี ความสุขอย่างมาก จากนั้นตัวพีก็จะขอลาน้องเพื่อกลับสูนครศรีก่อน ขอให้น้องมีความสุขมีอายุยืน และอีกอย่างหนึ่งอย่าได้ชมแข่งแก่งประชาชน ให้หมั่นทำบุญเหมือนที่เคยทำมาแต่ก่อน เพื่อที่จะให้ เมืองอื่น ๆ เขายกย่องสรรเสริญ เมื่อก้าวเสร็จแล้วเดินด่อนก็น้อมรับ ขอให้พี่เดินทางให้ถึงที่หมาย โดยดี

จากข้อความ แสดงให้เห็นว่า ทุกตะได้สั่งสั่งกาซึ่งเป็นน้องชายในการปกครอง บ้านเมืองนั้นได้เน้นไปในทางที่การทำบุญโดยการบริจาคทานและอย่าได้รังแกประชาชน

อีกตอนหนึ่งที่พระราชที่ปกครองเมืองนครศรี เห็นยาของทุกตะเข้าไปพบเพื่อสู่ขอ พระธิดาให้มาแต่งงานกับทุกตะ แต่พระราชเข้าใจผิด คิดว่ายามาเพื่อที่จะขอเครื่องอุปโภคบริโภค ไปให้

ดูราเจ้าอัยกาตนยาเจ้าก็มาสอดข้อยประสงค์แท้สิ่งใดนั้นเด ยาหากเคืองใจด้วย อาการนี้ฝ่าฝอนนั้นลือ เจ้าจึงขึ้นสู่ห้องสนามแก้วแห่งเฮาเด หรือว่าย่าอยากได้ฝูงหมูโชนังนั้นบ่ ทั้งลิลามากพลูควรเคี้ยววันนั้นจา ยาหากเคืองใจด้วยประสงค์สิ่ง ขอให้ว่ามาทอน เฮาจักแปลงทอด ให้ทานที่ประสงค์ย่าเอย

แปลความหมาย

เจ้าย่ามาพบข้าเพื่อต้องการในสิ่งใด หรือว่าย่าต้องการเสื้อผ้าใช้ถึงต้องมาถึงที่นี่ หรือว่าย่าอยากได้อาหาร พร้อมทั้งหมากและพลู ถ้าต้องการสิ่งใดขอให้ย่าพูดมา เรายันจะได้จัดการ หาให้ทุกอย่างตามที่ย่าต้องการ

จากข้อความ แสดงให้เห็นว่า พระราชที่ปกครองเมืองนั้น ถ้ารู้ว่าประชาชนขาดแคลนในสิ่งใดก็จัดการหาให้

จากข้อความที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่และการเมือง การปกครองในเรื่อง "นगरะเต็นด่อน" เราจะเห็นได้ว่า ในเรื่องสภาพความเป็นอยู่นั้นจะสะท้อนให้เห็นการแบ่งสภาพความเป็นอยู่ออกเป็น 2 ส่วน คือ ของพระมหากษัตริย์ที่ปกครองเมืองนครศรี และ ของเจ้าย่าและท้าวทุกตะ ส่วนในเรื่องของการเมืองการปกครองนั้น ในเรื่องนี้การปกครองใน สมัยนั้นพระมหากษัตริย์ที่ปกครองเมืองนั้นจะปกครองโดยใช้หลักทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นธรรม สำหรับพระมหากษัตริย์ 10 ประการ ได้แก่ ทาน (การให้) ศีล (ข้อปฏิบัติ) บริจาคะ (การบริจาค)

อาชชวะ (ความซื่อตรง) มัททวะ (ความอ่อนโยน) ตปะ (ความเพียร) อักโกระ (ความไม่โกรธ)
อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) ชันติ (ความอดทน) อวิโรธนะ (ความไม่ทำผิด)

2. ประเพณี

ประเพณี หมายถึง สิ่งทีกลุ่มชนในสังคมที่ยึดถือปฏิบัติต่อกันมาและในการศึกษา
ประเพณีต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง นกกระเต็นด่อน นั้นผลปรากฏ เป็นดังนี้

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติตาม ถ้าใครฝ่าฝืนก็ถือว่าเป็นความผิดจะได้รับการประณามจากสมาชิกของสังคมนั้น ๆ จาริตที่ปรากฏในเรื่องนี้ ได้แก่
ผู้หญิงต้องอยู่ในอิวาทของพ่อแม่และคอยปรนนิบัติต่อพ่อแม่

ก็จึงเห็นสุชาดาออกมาเกยกว้างนางก็เลยลงห้องพระบิดาตนพ่อ ลีลาถึงสอดโฮงนาง
พูน นางก็ย่องแยงขึ้นบันไดคำปราสาท ขึ้นสู่ห้องปรางค์แก้วแห่งตน พอเมื่อเมื่อถึงห้องปรางค์เนา
วัง นางก็นั่งเพียบพร้อมยอน้ำยี่นถวาย

แปลความหมาย

ก็จึงเห็นสุชาดาออกมาหาพระบิดาที่ห้อง เดินมาถึงห้องโถงก็เดินขึ้นบันไดทองคำ
แล้วขึ้นที่ประทับของตน เมื่อมาถึงพระที่นั่งแล้วก็นั่งเพียบพร้อมทั้งยกน้ำถวายพระบิดา

จากข้อความ แสดงให้เห็นว่า ลูกไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด แต่สิ่งที่จำเป็นที่สุดคือ
การปรนนิบัติพ่อแม่ แม้แต่สุชาดาที่เป็นถึงพระธิดาก็ต้องปรนนิบัติพระราชินีซึ่งมีฐานะเป็นพ่อ
ไม่ใช่ได้ปล่อยให้เป็นหน้าที่ของนางสนม

ประเพณีที่วางระเบียบแบบแผนไว้อย่างชัดเจน หรือเพียงแต่เล่าสืบต่อกันมา
แต่ทุกคนสามารถปฏิบัติตามอย่างกันมาได้จนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ประเพณี
เกี่ยวกับเทศกาล ในลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น

2.1 ประเพณีการผูกแขน จะกล่าวถึงตอนที่พราหมณ์ทำการผูกแขนให้กับนางสุชาดา
เมื่อสมัยยังเด็กเพื่อเป็นสิริมงคล

แต่นั้น พราหมณ์ก็บายเอาได้ใหม่คำเคียนผูก แล้วจึงเอ็นเฮียกฮ้องขวัญน้อยใส่คิง
ว่ามาเยอ ขวัญแจ่มเจ้าสุชาดาน้อยอ่อน มาเยอมาเข้าอยู่เนื้อคิงเจ้าให้ใหญ่สูง พ่อเนอ มาเยอ ขวัญ
แก่นแก้วสุชาดาควงอาจมาเยอ เจ้าจงมาอยู่ห้องนางแก้วแม่เมือง พ่อท่อน มาเยอ ขวัญอ่อนน้อยลม
ชิต้องตีกก็ตี อย่าได้ไลลาเนื้ออ่อนเจ้าอย่าอยู่คน แต่ถ่อน

แปลความหมาย

เมื่อนั้น พราหมณ์ก็ได้นำเอาฝ่ายผูกแขน แล้วก็ร้องเรียกขวัญของนางสุชาดา ขอให้ขวัญของสุชาดามาอยู่กับเนื้อกับตัว ขอให้ขวัญสุชาดามาอยู่ที่ห้องนาง ขอให้ขวัญนางสุชาดา แม้จะถูกลมพัดพา ก็อย่าได้หนีไปไหนให้อยู่กับตัว

จากข้อความ แสดงให้เห็นว่า การกระทำดังกล่าวเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของ ชาวอีสานที่ถือปฏิบัติกันมา เพื่อให้เป็นสิริมงคล

2.2 การบายศรีสู่ขวัญ บายศรี – สู่ขวัญ เป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคล นิยม จัดทำกันในโอกาสอันเป็นมงคลต่าง ๆ เป็นพิธีมงคลที่นิยมทำกันมากทั้งงานเล็ก งานใหญ่ภายใน ครอบครัว หรือจัดเป็นพิธีใหญ่ตามฐานะ

การบายศรีสู่ขวัญทำขึ้นเพื่อเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับตัว อวยพรให้อยู่เย็นเป็นสุข อายุมั่นขวัญเย็น เจริญก้าวหน้าประสบโชคชัย ปลอดภัยโลกจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงปราศจากความ หวาดกลัว เดินทางก็ให้ปลอดภัย

ในเรื่อง นกกระเต็นด่อน ได้แสดงให้เห็นถึงประเพณีการบายศรีสู่ขวัญ จากตอนที่ หลังจากที่ท้าวทศตะได้แต่งงานกับนางสุชาดาแล้ว เจ้าเมืองนครศรีก็ได้ยกเมืองให้ท้าวทศตะ ปกครอง แล้วมีการจัดพิธีบายศรีขึ้น

พอเมื่อพระเหนี่ยวโน้มวอนว่าหลายที บาบขึ้นราชาฮับขันจอมเจ้าพระยาเมืองได้ ยินดีชมชื่น กับทั้งเสนาศรท้าวชาวบ้านหมู่ขุน แท้เหล่า แต่นั้น เสนาพร้อมมนตรีทั้ง 4 จัดแจงตั้งขวัญ ไว้สู่กาย โสม ๆ พร้อมบายศรีสองอ่อน มีเสนาศรล้อมประณมน้อมอยู่สลอน อันว่า พราหมณาเฒ่า ถวายพรสองอ่อน นบนอบน้อมประณมไหว้อ่านพร บัดนี้ ขอให้บุญสิ้นสิ้นสองศรียืนยั้งแสนขอบเข้า อย่าได้หล่อยแสง แต่ก่อน ขอให้มิเตโชกล้าแสนพระยามาช่วย สิทธิเดชน้องสองเจ้าผาบแดน แต่ ก่อน ขอให้เตโชแพ้โภยภัยพิษพยาภิฮ้ายอย่าได้เบียดเบียน แต่ก่อน จงให้สมภารเจ้าสองศรีคุ้มไพร่ ทรงสืบสร้างบุญเจ้าเหลื่อมงำ แต่ก่อน พอเมื่อถวายพรแล้วถอยพาลาเลิก

แปลความหมาย

เมื่อพระราชชาติอ้อนวอนท้าวทศตะหลายครั้งแล้ว ท้าวทศตะก็รับปากจะปกครอง เมือง เมื่อพระราชและเหล่าขุนนางต่าง ๆ ได้ยินก็ดีใจ หลังจากนั้นเสนาพร้อมทั้งที่ปรึกษาทั้ง 4 ก็ได้จัดเตรียมพานบายศรีทั้งสองพระองค์ มีขุนนางน้อมล้อมประณมมืออยู่มากมาย พราหมณ์นั้นก็ ได้ ถวายพระพรแก่สองพระองค์ ประณมมือแล้วอ่านถวายพร ขอให้มิอายเย็นประมาณแสนมืออย่าให้มี โรคภัยมาเบียดเบียน ขอให้มิเดชมี่อำนาจไปทั่วทุกแคว้น ขอให้ฤทธิเดชนี้ชนะสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลาย จง ให้ทั้งสองพระองค์ปกครองไพร่พลด้วยการสร้างบุญ เมื่อถวายพระพรเสร็จเสร็จแล้วก็ป็นอันเสร็จ พิธีบายศรี

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การที่ท้าวทุกตะได้รับการเลื่อนยศให้ปกครองบ้านเมืองแทนเจ้าเมืองคนเดิม ก็มีการจัดการบายศรีสู่ขวัญขึ้นเพื่อให้เป็นศิริมงคล

จากตอนที่ จัดงานอภิเษกสมรสให้กับ สังกา กับนางคำหยาดแต่นั้นราชาเจ้าจอมเมืองตนพ้อ ทั้งแม่เจ้าบายฝ้ายผูกแขน แสนแพนเนื้อสองพระองค์ตนพี่ โจมสัง้องแพงล้านแห่งตนพ้อเมื่อถวายพรแล้วพาขวัญถอยเล็ก สองแจ่มเจ้าอยู่สร้างสืบเมือง ตั้งหากอยู่สนุกสิ้นนครศรีสนุกยิ่ง จึงแหล่ว แต่นั่นอันว่ามนตร์ผู้ชาวเมืองทุกหมู่ เขาก็ชมชื่นย่อนบุญเจ้าเหลือมงำ

แปลความหมาย

จากนั้นพระราชาร่วมทั้งพระมหเสี้นำฝ้ายผูกแขน มาผูกให้กับทั้งสองพระองค์ พอเมื่อถวายพรเสร็จก็ยกพาขวัญไปเก็บ แล้วทั้งสองพระองค์ก็ทรงปกครองเมืองประชาชนพากันมีความสุข มีมิตรทุกหัวเมือง ก็หากเป็นเพราะปกครองด้วยศีลธรรม

ตอนที่ จัดงานอภิเษกสมรสให้กับ กระเด็นด่อน กับนางประทุมมา

เมื่อนั้นเขาก็เชิญเอาแก้วกระเด็นคำบาปาว กับทั้งประทุมมาพำพร้อมมาแล้วไสรรดทรงบรรวณแล้วลีนคำลาเล็ก อันว่าสองแจ่มเจ้าเมื่อห้องสู่สถาน แท้แหล่ว แล้วจึงโฮมมาพร้อมพาคำตั้งฝ่าง เชิญเอาสองแจ่มเจ้ามาเข้านั่งเสียง เมื่อนั้นพราหมณ์เฒ่าถวายพรสองอัน ขอให้นางแลท้าวยืนหมั้นหมั้นปี จงให้เตโชกล้ำหลายพระยามาช่วยบาถอน ฮ้อยเฮ็ดประเทศท้าวไหลเข้าส่วยทอง เมื่อนั้นราชาเจ้าจอมเมืองตนพ้อ ทั้งแม่พร้อมบายฝ้ายผูกแขน แวน ๆ เนื้อ โจมสัง้องแพงล้านแห่งตนแท้แหล่ว พอเมื่อแถมพรแล้วพาขวัญถอยออก

แปลความหมาย

เมื่อนั้น พวกเสนาอำมาตย์ก็เชิญกระเด็นด่อน พร้อมทั้งนางประทุมมา เข้าสู่ห้องโถง แล้วนำเอาพานบายศรีมาตั้งตรงกลาง แล้วเรียกกระเด็นด่อนและนางประทุมมามานั่งข้างกัน จากนั้นพราหมณ์ก็ถวายพรกับทั้งสองพระองค์ ขอให้ทั้งสองพระองค์อายุยืนเป็นหมั้นปี ขอให้มฤทธิเดชมีอำนาจมีคนมาช่วย เมืองน้อยใหญ่ทั้งหมดจงมาเป็นบริวาร จากนั้น ราชาพร้อมทั้งมเสีก็ได้นำฝ้ายผูกแขนมาผูกให้กระเด็นด่อน และประทุมมาพร้อมทั้งอวยพรให้ เมื่ออวยพรเสร็จแล้วเหล่าเสนาอำมาตย์ก็ยกพาขวัญไปเก็บไว้

2.3 การสู่ขอ เห็นได้จากตอนที่เจ้าย่าไปขอนางสุชาดามาแต่งงานกับทุกตะ แล้วพระราชารเรียกค่าสินสอดให้ได้ตามที่ตั้งไว้แล้วจะยอมยกลูกสาวให้แต่งงานกับทุกตะ

ราชาเจ้าจอมเมืองกลอยกล่าว ผิดว่าหลานย่าอยากได้แท้ ๆ นางแก้วลูกเสาดังนั้น ย่าจึงตกแต่งพร้อมฝูงเครื่องขมานางนั้นก่อน มีอาชานายค่าเครื่องพันพอส้อย อันว่ากฤษโธโรฆางพัน ปลาย้อยคู่ นั้นแล้ว แก้วหากมากล้นพอส้อยหน่วยงาม มีทั้งอสุภราชพร้อมง้วนม้อยคู่จึงก่อน คว้ายบ่น้อยพอส้อยตั้งเดียวอย่าเอย อันว่า ทาสข้าหญิงชาย้อยคู่ เงินบ่น้อยประมาณได้ 5 หาบ อันว่ามณีคำเข้มพพัน้อยหนึ่งเอามาขอม่อนน้อยนางแก้วลูกเสา ยาเอย แล้วจึงตกแต่งตั้งชั่วคราว อยู่ใต้กายแต่เชื่อนยาเฒ่า เถิงเท่าสอดโงง แท้แล้ว อันว่าชัวเงินพร้อมชัวค่าสองภาค นอกกว่า นั้นชัวแก้วกาย บ่ยาเอย อันว่ากายบนกันเพดานมุงชายฝูงหมูเงินแลแก้วปู้ถ้วนสูอัน ยาเอย เจ้าจง หาเอาแก้วบัวค่าไขกาบ ฝูงหมูกล้วยเลียบไว้ขอบทางยาเอย แล้วให้ยายยังไว้ธงชัยเดี่ยวรดาษ ประทีปพร้อมโคมได้เฮือเฮือ กับทั้งสมกั้งประคือไชยดาตาดาช เสวดฉัตรพร้าพร้อมขันแก้วส้มคำยาเอย ครั้นว่าหลานย่าอยากได้เอามาถวายเอาบาทเมื่อใด เสาบขึ้นโบฮานสิแต่งแปลงสองน้อย

แปลความหมาย

ราชาเจ้าเมืองตอบเจ้ายาไปว่า ถ้าหลานย่าอยากได้ลูกสาวเรานั้น ย่าจงแต่งเครื่อง ขอมมา อันประกอบด้วย ม้าหนึ่งร้อยตัว ช้างหนึ่งร้อยคู่ แก้วแหวน ตัวเนื้อหนึ่งร้อยคู่ ง้วนมร้อยคู่ คว้ายร้อยคู่ ทาสหญิงและชายร้อยคู่ เงินประมาณ 5 หาบ ทองคำแท้ 1000 บาท มณีโชติ 1000 จึงมาขอลูกสาวของเรา แล้วก็สร้างสะพานตั้งแต่นำบ้านย่าจนมาถึงพระราชวัง สะพานนั้นต้อง เป็นสะพานเงินสะพานทอง ช้างบนสะพานนั้นก็ให้มุงด้วยเครื่องประดับที่เป็นเงินเป็นทอง และให้ปลูกดอกไม้ไว้ทั้งสองข้างทางให้ดูสวยงาม แล้วให้ยานั้นนำธงชัยพร้อมทั้งโคมไฟมาประดับ ไว้ตามขอบสะพาน ถ้าหลานของย่าอยากได้จริงก็ขอให้จัดเตรียมสินสอดมาตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ส่วนตัวเรานั้นก็จะไม่ขัดกับชนบประเพณีของโบราณที่ว่าไว้

จากข้อความ แสดงให้เห็นว่า การเรียกค่าสินสอดนั้นถือเป็นเรื่องสำคัญในการที่จะ แต่งงานแต่ละครั้ง และจะกระทำการเรียกค่าสินสอดตามฐานะของเจ้าสาว เมื่อเจ้าสาวมีฐานะดี สินสอดก็จะมากขึ้นตามลำดับ

2.4 การส่งตัวเจ้าบ่าว จะเห็นได้จากตอนที่ทุกตะแต่งงานกับนางสุชาดา

พอเมื่อถึงห้องประตูทองอัดแจบ แลนา ฝูงหมูสาวพี่น้องตนไว้บให้ไซ ชุนแพงเอ็น สาวงามเสียงหม้วน น้องหล้าน้อยไซก่อนอย่าลืตนทางพี่ก่อน ไซเนอน้องบุญชูชูเผินไซก่อน พี่ก็วอน เห็นวน้องไซให้พี่สิไป สังสิมาตนประตูไว้ยืนชันขาสันสิตายแล้ว พี่ปวดหมองกระดันแควกระด้าง เหมือนมึน พี่แล้ว ไซเนอเจ้าบัพพาสร้อยอุสสุทองเที่ยวท่อง เฮียมเอย คำมาช่วยไว้ไซก่อนถอดไล แต่ก่อน ไซเนอสาวสี่ร้อยก็ลยาชูเผินอวนเอย กลัวตวันบ่ถ้าพอใกล้เที่ยงยาม พี่นา ไซเนอ พรหม มาผู้ผิวงามดอกหมากเดื่อ เฮียมเอย ขอให้น้องนารถให้ไซก่อน อย่านที่ก่อน แต่เนั้น ฝูงสาวเอ็นจา

ขุนขานตอบ ถ้าไปได้เครื่องจ้างดูข่อยบไซง่ายแล้วแม่นว่า พันปีแล้วสิยืนชันขาตั้งก็ตามถ่อน ครั้นว่ามีเครื่องจ้างให้จ้งสไซ พี่เอ๋ย ค้อมว่าสาวกล่าวแล้ว ขุนก็ยอเอาให้คำแดงยกยื่นไปสามฮ้อย เขาเนื้อคำแดงเข็มเหลืองปานดอกประดู่ฮวนเอ๋ย ขอให้เป็นเครื่องจ้างพระฮวนฮ้ายผู้ประสงค์ น้อยเอ๋ย เมื่อนั้น สาวก็ยอมมือเบื่องบายเอาแหวนฮีบ แต่นั้น สาวก็ชมชื่นได้คำเข็มเล่าไซ

แปลความหมาย

เมื่อถึงบริเวณประตูเงินประตูทอง มีหญิงสาวยืนขวางประตูไว้ เจ้าบ่าวพูดฮ้อนฮอนกับหญิงสาวที่ยืนขวางประตูไว้เพื่อที่จะผ่านเข้าไปได้ ส่วนหญิงสาวที่ยืนขวางประตูนั้นบอกว่า ถ้าไม่ได้คำผ่านประตูก็จะไม่ให้ผ่านเข้าไป ส่วนฝ่ายเจ้าบ่าวเลยหยิบยื่นทองคำให้หญิงสาวเหล่านั้น เพื่อเป็นคำผ่านประตู พอหญิงสาวได้รับแล้วก็อนุญาตให้เจ้าบ่าวผ่านเข้าไปได้

จากข้อความ แสดงให้เห็นว่า เป็นประเพณีการส่งตัวเจ้าบ่าวที่ยังถือปฏิบัติสืบต่อกันอยู่ในปัจจุบัน

2.5 ประเพณีการเสลาภิเษก พระสงฆ์ในภาคอีสานในปัจจุบัน เป็นประเพณีที่พระสงฆ์กระทำการรดน้ำสังข์ให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวก่อนที่จะส่งตัวเจ้าบ่าวเจ้าสาวเข้าเรือนหอ จะเห็นได้จากตอนที่ทุกตะ แต่งงานกับสุซาดา

อันว่า สังฆราชเจ้ายอน้ำหลังลง แท้แหล่ว อันว่าลินเงินลินค่านัน พญาหงส์เห็นปีกไว้ให้แก่พระบาทเจ้าทั้ง 5 โสดสรง ลินทองไว้เสนาข้าพระบาท ให้แจ่มเจ้าสรงพร้อมหมู่ขุน แท้แหล่ว เมื่อนั้น โสม ๆ พร้อมชาวเมืองสรงโสรด เขาก็เปะใส่เกล้ายอนิ้วหลังลง พังยินสาด ๆ น้ำคั้นโทหอม ลื่น พอเมื่อบรรวนแล้วชาวเมืองสรงโสรด แล้วท่อนถวายเป็นที่ควรก่อนแล้ว แต่นั้น พระบาทเจ้าจูงจ่องสุซาดา ถึงสถานทองนังเนาว์สนามแก้ว แต่นั้น ภูบาลพระกล่าวจาตอมท้าว

แปลความหมาย

พระสงฆ์นำน้ำหลังในพิธีอภิเษกสมรส ทุกตะ กับนางสุซาดา ผ่านลินเงินลินทอง (ร่องน้ำทำด้วยไม้ประดับหัวด้วยรูปหงส์) บนหัวเป็นรูปหงส์กางปีก ลินทองเอาไว้สำหรับเสนาและขุนนางอาบ เสร็จแล้วข้าราชการบริวาร ก็เอาน้ำที่ทรงนั้นประพรมที่หัว พอเมื่อทุกคนเสร็จกันหมดแล้ว ทุกตะและนางสุซาดาก็พากันกลับเข้าสู่ที่ประทับ

สรุปผลจากการที่ศึกษาวิเคราะห์ผลเกี่ยวกับประเพณีที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องนกกะเต็นตอน สะท้อนให้เห็นประเพณีที่สำคัญปรากฏอยู่ ดังนี้

ประเพณีการบายศรีสู่ขวัญ ประเพณีการเสลาภิเษก การส่งตัวเจ้าบ่าว การสู่ขอ และประเพณีการผูกแขน ซึ่งประเพณีทั้งหมดที่กล่าวมานั้นล้วนแล้วแต่ปรากฏอยู่ในสังคมอีสานในทุกวันนี้

3. คติธรรม

คติธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์คิดขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของบุคคล และสังคม เป็นมรดกทางวัฒนธรรมทางปัญญาที่มีการสืบทอดกันมาตามลำดับหลายชั่วอายุคนจนไม่สามารถหาต้นตอที่แน่นอนได้ เพียงแต่รับรู้ว่าคุณคติธรรมเหล่านั้นมีอยู่ในสังคมแล้ว

ในเรื่อง นกกระเต็นค่อนนี้ ปราบกฏคติธรรมที่ใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตประจำวันในทุกยุคทุกสมัย อยู่ด้วยกันหลายอย่าง

ตอนที่ พระราชาเมืองนครศรี กล่าวกับ เจ้ายา เกี่ยวกับเรื่องที่คุณค่อนนั้นได้ให้เจ้ายาไปสู่ขอพระธิดาอันว่าควายยังกินหญ้าสิมามวลมอบก็ตายแล้ว ชาติที่หงส์ฝ่ายฟ้าสิงเล่นบวกควายนั่นคือ

แปลความหมาย

ตราบโคที่ควายยังกินหญ้าอยู่จะมาทำลายหญ้าให้หมดไปควายก็จะตายหมด หงส์เป็นนกที่อยู่สูงย่อมไม่มีทางที่จะลงมาเล่นน้ำที่หนองน้ำของควาย

จากข้อความข้างต้นเราจะเห็นได้ว่า เราไม่ควรที่จะไปบังคับสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เป็นไปตามที่เราต้องการได้เสมอไป

คติธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึง ความประมาทเป็นหนทางแห่งความตาย จะเห็นได้จากตอนที่ เหล่าขุนนางของนกอินทรีผู้พุดจาตุถุท ท้าวทศตะ ก่อนที่จะลงมาต่อสู้กับท้าวทศตะ แต่ก็พ่ายแพ้ให้กับท้าวทศตะกลับไปหมด

ดูรากันน้อยสองคนพญาถ้อยสนี่สั่งขึ้นมาทำโทษ อ่างหาญหัวต่อเห็ดตั้งนี้ อันว่าตั้งสนี่ไ้ฎกัใหญ่กว่าจึงแล้ว หัวบ่ต่อเล็บถ้อยสนี่ลิวอดตัวตั้งนั้น ฎจกตินเหยียบไว้ลับคอให้ขาดองไปนั้น ฎจกเอนไ้เพี้ยเมื่อตอนลูกเมียบ่อย่าแล้ว เขาก็ปากกล่าวด้านตามเพศคนาสัตว์ ตามภาษาอาจณแห่งเข้าเคยไว้ เขาก็วาจาด้านตามเขา เคยด่ากันแล้ว

แปลความหมาย

ดูก่อน ใ้เด็กสองคนนี้เป็นคนต่ำต้อย ยังมาอวดกล้าหาญในการรบ อันตัวเรานี้มีรูปร่างและอิทธิฤทธิ์มากกว่ามากมายนัก ขนาดหัวของพวกมันยังไม่เท่ากับนิ้วก้อยเราเลย เราจะไปจับตัวแล้วให้เหยียบแล้วจิกตัวให้ขาดละเอียด แล้วจะนำเอาใ้่อนนี้ไปฝากลูกและเมีย เขาก็พุดจากันไปตามประสาสัตว์เดีรัจฉาน ตามประสาคนในหมู่บ้านทะเลาะกัน

และตอนที่ นกอินทรี ลงมาต่อสู้กับ ท้าวทศตะ ด้วยตัวเองและได้พุดจาตุถุทท้าวทศตะเอาไว้

อันว่าอินทรีย์ด้านไขความมิหย่อน ภูนี้ธรรมชาติ เชื้ออินทรีเจ้าหย่อนไผ่กายเด
 มันทากลืออยู่แล้วอินทรีย์หลวงนกใหญ่ สัตว์อยู่ ได้หลุมฟ้าบมีย่านทอโย อันว่าตัวมิ่งนี้ไ้ภูก็ใหญ่กว่า
 มดมาไ้เดินขนนั้นใหญ่กว่ามิ่ง ดอกนา ภูจับสับมิ่งให้ตายไปมอระฉาด ภูจ๊กจกไ้ที่นั้งม้าม
 ออกมา ภูจ๊กเอาเมื่อต้อนแพงขวัญเมียมิ่งภูพูน ป่านนี้้องอยู่บ้านลคองอ้ายถ่ากิบบ่อย่าแล้ว

แปลความหมาย

นกอินทรีพูดกับท้าว ทูตตะ ว่า ข้านี้ธรรมชาติแล้วไม่เคยกลัวใครทั้งนั้นทุกหนทุกแห่งก็
 ยกย่องว่านกอินทรีคือนกที่ใหญ่กว่าสัตว์ทั้งปวง สัตว์ทุกชนิดที่อยู่ใต้ท้องฟ้านี้ไม่เคยกลัวใคร แต่ตัว
 มิ่งนี้มีขนาดตัวเล็กมากขนาดมดที่มาได้ตามลำตัวเดินขนของมันยังใหญ่กว่า เราจะจับล้วงเอาไ้
 ม้ามดึงออกมา แล้วเอากลับไฟให้เมียบันเป็นที่รัก ป่านนี้้องคงรออยู่ที่บ้านรอกินอาหารจากตัวเรา

จากข้อความข้างต้น เราจะเห็นได้ว่า นกอินทรีและลูกขุนของนกอินทรีย์ ต่างตั้งอยู่ใน
 ความประมาท โดยที่ประเมินคนอื่นจากขนาดของรูปร่างว่ามีขนาดเล็ก โดยที่ไม่คิดใคร่ดูไ้ดีถึง
 ความสามารถ

ธรรมที่แสดงให้เห็นถึง ความดีนั้นสามารถชนะความชั่วได้ จะเห็นได้จากตอนที่ ท้าว
 ทูตตะกล่าว กับ นกอินทรีย์ ก่อนที่จะทำการต่อสู้กัน

เมื่อนั้น บาคานท้าวอินทรีแปลงบมีหย่อน บากีย่อเงือดงาวพินเข้าบถอย ภูนี้คนดีแท้
 อินตามายเผด สัตว์อยู่ใต้หลุมฟ้าภูท้าวบกล้วสะหนอยแล้ว เมื่อนี้สัตว์ถ้อยฮ้ายชาติชั่วเดียรจวน
 สิมาหาคำพาลด่าภูฉันนี้

แปลความหมาย

เมื่อนั้น ท้าวทูตตะก็ไม่เกิดความหวาดกลัวเลยแม้แต่นิดเดียว ก็ใช้ดาบไล่ฟันศรัตรูไม่
 เคยคิดถอย อันตัวเรานี้เป็นคนดีพระอินทรีเป็นผู้ให้มาเกิด อยู่ในนี้ไม่เคยคิดเกรงกลัวใคร
 อยู่ในเมื่อนี้มาเจอสัตว์ที่มีความหยาบช้าเช่นเจ้าที่คอยแต่หาคำพูดที่หยาบโลนมาดูถูกเรา

จากข้อความข้างต้น เราจะเห็นได้ว่า ท้าวทูตตะนั้นมั่นใจในความดีของตนเองที่เคยทำ
 มาว่าจะช่วยให้ตนเองนั้นสามารถชนะความชั่วร้ายของนกอินทรีย์ได้

คติธรรมในเรื่อง การรู้จักประเมินตัวเองไม่ควรคิดอะไรที่มันไกลตัวมากนัก
 ควรจะพิจารณาดูตัวเองให้ดีเสียก่อน จะเห็นได้จากตอนที่ เจ้าย่า พูดกับ ท้าวทูตตะ ว่าไม่ควรที่จะ
 คิดอะไรเกินตัว โดยเฉพาะการคิดที่จะแต่งงานกับพระธิดา ซึ่งตัวเราเองนี้ก็เป็นคนทุกขยาก
 ไม่ควรที่จะคิดแบบนั้น

เฮานี้คนพลอยไ้แลงอายแขนขาด หลานเอย สังสิมากล่าวด้านเยียวยื่อหน่วย พระจันทร์ แม่เด สั้งบ่หวนหาด้ามกระบวยโตชาติต๋า เฮานี้คนทุกซั้ไ้ขอข้าวเพิ่นกิน แม่เนา ยาก็ขอ ห้ามเจ้าหลานกุยากล่าว คำเยียงนี้บาท้าวอย่าจา แม่ท่อน เขาสิหัวขวัญเฮื่องทั้งเมืองชีชัว เขาสิว่า ซ้ายกำพร้าวประสงค์แก้วหน่อเมืองแม่แล้ว

แปลความหมาย

ตัวเรานี้เป็นคนกำพร้าวซ้ายังมีความยากจน ไม่ควรที่จะไปคิดเอื้อมหยิบดวงจันทร์ ขางไม่หวนมองดูเชื้อชาติของตัวเอง เรานี้เป็นคนทุกซั้ที่ยังขอข้าวชาวบ้านเขากิน ยาก็ขอห้ามเจ้าไว้ นะหลาน ความคิดที่จะแต่งงานกับพระธิดานี้เจ้าจงอย่าพูด ชาวบ้านได้ยินเขาจะพากันหัวเราะเยาะ เขาจะหาว่าเจ้าเป็นกำพร้าวแต่ประสงค์ที่จะแต่งงานกับลูกของเจ้าเมือง

จากข้อความข้างต้น เราจะเห็นได้ว่า การที่เรารู้จักประมาณตัวเองนั้นดี ไม่ควรที่คิดจะทำอะไรที่ไกลเกินความเป็นจริง เพราะจะเป็นที่ติฉินนินทาของชาวบ้านได้

จะเห็นการรู้จักประเมินตนนี้ได้อีก จากตอนที่พระราชาเมืองชองนั้นได้ขอร้องให้ท้าวทุกตะอยู่ปกครองบ้านเมืองนี้ต่อไป แต่ท้าวทุกตะก็ปฏิเสธไปเพราะเห็นว่าตนเองนั้นเป็นคนกำพร้าว ซ้ายังเป็นคนทุกซั้ไม่ควรที่จะปกครองบ้านเมือง

เมื่อนั้นบาดานท้าวทุกตะตนพี ก็จึงนบมอบนิ้วทูลไหว้พระยอดเมือง ขอแก่พระบาทเจ้า เหนือหัวผายผืด จึงแล้ว ฟอว่าคนทุกซั้ไ้บ่ควรสร้างสืบเมือง ฟอเอย ขอให้จอมหัวเจ้าทรงเมือง สอนไพร่ไปก่อน อย่าได้ฮ้อนค้ำนั้นอย่าเคืองพระเอย

แปลความหมาย

เมื่อนั้น ท้าวทุกตะก็ประนมมือไว้พระราชา พร้อมกับบอกพระราชาไปว่า ตัวเรานั้นเป็นคนทุกซั้ยากลำบากมาก่อนไม่ควรที่จะปกครองบ้านเมืองนี้ ขอให้พระราชจงปกครองประชาชนไปก่อน อย่าเพ็งريبที่จะยกเมืองให้ใครเลย

จากข้อความข้างต้น เราจะเห็นว่า ท้าวทุกตะนั้นเป็นคนทีรู้จักประเมินตนไม่คิดที่จะปกครองบ้านเมืองเพราะคิดว่าตัวเองนั้นไม่มีความสามารถที่จะปกครองประชาชน

จากตอนที่พระราชาเมืองปัตตานนั้นได้ขอร้องให้ท้าวทุกตะปกครองบ้านเมือง แต่ท้าวทุกตะก็ได้ปฏิเสธไป

เมื่อนั้น บาดานท้าวอินทร์แปลงฮับพากย์ เมื่อซ้าคนทุกซั้ไ้บ่ควรสร้างสืบเมืองฟอเอย ฮันว่าเมืองหลวงไว้ภูบาลตั้งเก่า เมื่อซ้าจักได้เข้าป่าไม้ เฮียนฮู้ศาศศิลป์ฟอเอย

แปลความหมาย

จากนั้น ท้าวทุกตะก็ได้ออกไปทูลพระราชาว่า ข้าพเจ้านั้นเป็นคนที่ทุกข์ยากไม่ควรที่จะปกครองบ้านเมือง เมืองนี้ควรเอาไว้ให้ขุนนางในวังปกครองกันสืบไป ส่วนตัวข้าพเจ้านี้จะออกเดินป่าเพื่อเรียนรู้วิชาก่อน

จากข้อความข้างต้น เราจะเห็นว่า ท้าวทุกตะนั้นไม่ตอบตกลงพระราชาในเรื่องที่จะปกครองเมืองต่อไป เพราะรู้ว่าตัวเองนั้นไม่มีความรู้ในเรื่องที่จะปกครองบ้านเมืองเลย

ธรรมในด้านที่สอนให้คนนั้นเป็นคนที่กตัญญูรู้คุณ กับคนที่อุปการะเลี้ยงดูเรามา เมื่อเราเติบโตใหญ่แล้วไม่ควรที่จะปล่อยปะละเลย จะเห็นคุณธรรมในด้านกตัญญูนี้ จากตอนที่กล่าวถึงพฤติกรรมของท้าวทุกตะที่ปฏิบัติกับย่า

แต่นั้น พอเมื่อหลายเดือนได้หลายปีแถมถ่ายมาแล้ว 15 ขวบ เข้ามาท้าวสุปงาม ดูตั้งสอยวอยหน้าตาคมคิ้วก่อง ท่อว่า ท้าวหากทุกข์ยากไ้บ่มีได้อาบสี ท้าวก็ขนขวายได้หาพินมาจ่าย เลี้ยงย่าเฒ่าตนแท้สู่วัน

แปลความหมาย

เมื่อท้าวทุกตะนั้นอายุได้ 15 ปี มีรูปร่างหน้าตาที่งดงาม แต่ผิดตรงที่ว่าเป็นคนที่มีฐานะยากจน ท้าวทุกตะนั้นก็ได้ออกไปหาไม้หาอาหารมาเลี้ยงย่าของตนทุกวัน

จากข้อความข้างต้นเราจะเห็นว่า ท้าวทุกตะนั้นเมื่อเติบโตขึ้นมาก็ไม่ได้ปล่อยปะละเลยให้ย่าให้ต้องลำบาก ตัวเองก็ทำหน้าที่หาอาหารให้ย่ากินทุกวัน

จากการที่ศึกษาวรรณกรรมเรื่อง นกกระเด็นด่อน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม ผลปรากฏว่าศีลธรรมที่ปรากฏในเรื่องนี้จะเป็นศีลธรรมที่สามารถนำไปใช้กับชีวิตประจำวันได้ในทุกยุคทุกสมัย เช่น ความไม่ประมาท การที่เรารู้จักประเมินตนเอง เป็นต้น

4. ค่านิยม

ค่านิยม คือ สิ่งที่คุณนั้นปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งถ้าใครจะปฏิบัติตามหรือไม่ปฏิบัติตาม ไม่ถือว่าเป็นเรื่องที่ถูกต้องหรือผิด

4.1 ค่านิยมเกี่ยวกับการละเล่นของเด็ก คือ การละเล่นของเด็กในสมัยก่อน จะเห็นได้จากตอนที่เด็ก ๆ ภายในหมู่บ้านชวนท้าวทุกตะเล่นหมากบ้ำเพื่อเป็นการพนัน

แต่นั้น กำพลอยน้อยด้านตอบผู้เงา เสาบมีเงินฮางสิพนันนำเจ้า แต่มั่น ผู้เงาเด็กน้อยชาวเมืองด้านตอบ คั้นว่า ท่านหากแพ้ตุลให้เที่ยงจึงแท้แหล่ว แต่มั่นเขาเล่าหุ่มยิงหมากบ้ำของบาน้อยอ่อน ท้าวกำพรัาเลยแพ้ผู้คน แท้แหล่ว

แปลความหมาย

แต่นั้น กำพลอยน้อยตอบพวกเด็กในหมู่บ้าน ตัวเราไม่มีเงินที่จะใช้ในการพนัน พวกเด็กในหมู่บ้านพูดต่อไปว่า หากว่าท่านชนะพวกเราจะให้ของรางวัลอย่างแน่นอน จากนั้นพวกเด็กในหมู่บ้านรุมยิงหมากบ้ำของทั่วทุกตะ แต่ทั่วทุกตะก็ชนะทุกคน

หมากบ้ำ คือ ผลไม้ที่มีลักษณะลำต้นเป็นเถาว์ มีผลเป็นฝักยาวมีเมล็ดกลมแบน

วิธีการเล่น แบ่งออกเป็นทั้งหมด 8 ด้าน ถ้าใครเล่นได้ครบทั้ง 8 ด้าน ถือว่าเป็นผู้ชนะ ซึ่งแต่ละด้านแบ่งออกเป็น ดังนี้

ให้นำลูกบ้ำ (หมากบ้ำ) อัน 1 ไปวางไว้ห่างจากจุดเริ่มต้นประมาณ 3-5 เมตร แล้วแต่ผู้เล่นจะกำหนดกันเอาเอง

ด้านที่ 1 เรียกว่า หมากสั้นขึ้น (สลัดผ้าถุง) นำลูกบ้ำใส่ไว้ตรงกลางระหว่างขา (ผู้หญิงจะวางไว้ตรงผ้าถุง แล้วใช้วิธีสลัดผ้าถุงให้ลูกบ้ำไปข้างหน้า) ถ้าลูกบ้ำตกลงตรงไหนก็ให้ใช้นิ้วดีดลูกบ้ำเพื่อให้โดนลูกบ้ำตัวที่นำไปวางไว้ ถ้าถูกก็ได้เล่นในด้านต่อไป ถ้าไม่ถูกก็เปลี่ยนคนเล่น

ด้านที่ 2 เรียกว่า ลูกหัวเข่า ใช้หัวเข่าทั้งสองข้างหนีบลูกบ้ำไว้แล้วดีดออกไป ข้างหน้าตกตรงไหนก็ดีดใส่ลูกบ้ำตัวที่วางไว้ ถ้าถูกก็ได้เล่นในด้านต่อไป ถ้าไม่ถูกก็เปลี่ยนคนเล่น

ด้านที่ 3 เรียกว่า กลางแข้ง ใช้แข้งทั้งสองข้างหนีบลูกบ้ำไว้แล้วดีดออกไปข้างหน้า ตกตรงไหนก็ดีดใส่ลูกบ้ำตัวที่วางไว้ ถ้าถูกก็ได้เล่นในด้านต่อไป ถ้าไม่ถูกก็เปลี่ยนคนเล่น

ด้านที่ 4 เรียกว่า ตุ่มช้อง (ตาตุ่ม) ใช้ตาตุ่มทั้งสองข้างหนีบลูกบ้ำไว้แล้วดีดออกไป ข้างหน้าตกตรงไหนก็ดีดใส่ลูกบ้ำตัวที่วางไว้ ถ้าถูกก็ได้เล่นในด้านต่อไป ถ้าไม่ถูกก็เปลี่ยนคนเล่น

ด้านที่ 5 เรียกว่า กลางตีน (กลางเท้า) ใช้ฝ่าเท้าทั้งสองข้างหนีบลูกบ้ำไว้แล้วดีดออกไปข้างหน้าตกตรงไหนก็ดีดใส่ลูกบ้ำตัวที่วางไว้ ถ้าถูกก็ได้เล่นในด้านต่อไป ถ้าไม่ถูกก็เปลี่ยนคนเล่น

ด้านที่ 6 เรียกว่า ปลายตีน (ปลายเท้า) นำลูกบ้ำวางไว้บนหลังเท้าแล้วกระโดดขาเดียวไปหาลูกบ้ำที่นำไปวางไว้ตั้งแต่ที่แรก โดยที่นำลูกบ้ำวางไว้บนเท้าข้างที่ยกขึ้นห้ามให้ลูกบ้ำนั้นตกลงบนพื้น ถ้าลูกบ้ำตกลงก็เปลี่ยนคนเล่นคนใหม่ เมื่อไปถึงลูกบ้ำลูกแรกแล้วให้ใช้เท้าเตะลูกบ้ำกลับมายังจุดเริ่มต้น ถ้าทำได้ก็เล่นในด้านต่อไป

ด้านที่ 7 เรียกว่า คีบ (หนีบ) ใช้หัวแม่เท้าทั้ง 2 ข้าง หนีบลูกบ้ำไว้แล้วกระโดดขาเดียวไปหาลูกบ้ำลูกแรก แล้วใช้เท้าเตะลูกบ้ำลูกนั้นกลับมายังจุดเริ่มต้น ถ้าทำได้ก็เปลี่ยนไปเล่นในด้านต่อไป

ด้านที่ 8 ลูกอีตุ๊ด (ขยับ) นำลูกบ้าวางไว้บนพื้นแล้วใช้เท้าข้างหนึ่งเหยียบลูกบ้าวไว้ โดยที่เท้าอีกข้างหนึ่งยกขึ้น แล้วใช้เท้าข้างที่เหยียบลูกบ้าวไว้ดันลูกบ้าวไปข้างหน้าโดยไปให้ถึงลูกบ้าวแรกที่วางไว้เพื่อนำลูกบ้าวลูกนั้นกลับมา โดยที่ไม่ให้ลูกบ้าวลูกที่เหยียบไว้หลุดออกจากเท้าข้างที่เหยียบไว้

(ชาญ ภัคดี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2551)

จากข้อความ แสดงให้เห็นว่า หมากบ้าเป็นการละเล่นอย่างหนึ่งที่เด็กในสมัยก่อนชอบเล่นกัน แต่ส่วนในเรื่องของการเล่นเพื่อการพนันนั้นเป็นค่านิยมที่ถือว่าผิด

4.2 ค่านิยมเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสิ ซึ่งคนไทยในภาคอีสานนั้น จะเรียกถ้อยคำที่หนุ่มสาวใช้เกี่ยวพาราสินั้นว่า ผญา จะปรากฏค่านิยมในเรื่องนี้จากตอนต่าง ๆ ดังนี้

ตอนที่ท้าวทศตะได้เขียนข้อความลงในใบลาน แล้วส่งให้ นกกระเต็นค่อนนำสาส์นนี้ไปมอบให้กับนางสุชาดา

โอรส สาส์นนี้ชื่อว่าสาส์นศรี สาส์นสร้อย สาส์นคอยอ้ายผู้อยู่ไกลพลอยพระทัย ไกลหัดถพระบาทราชานิยมสมกับด้วยใบลานคำของพีติดเป็นสาส์นขาดข้อถึงน้องให้อ่านฟัง แต่ก่อน ขอให้นางคิดคอย ๆ นำอ้ายพราหมณ์ แต่แม่ ด้ายนี้เป็นดั่งต้นไม้เกิดอยู่กลางคอย พี่ก็คอย ถูปลูกฝักกับฮวยฮำตัน ถึงฤดูเดือน 5 ฝนฮวยฮำแผ่น นับมีอมันสิแห่งตายกระด้าง แคคอยน้องอ้ายนี้ เหมือนดั่งเอาไฟลงเนื้อเสาคิงทุกเช้าค่ำ พี่ขอลงอาบน้ำบ่อนอยู่เย็นน้องเอ๋ย ขอสุชาดาสร้อยสาว สวรรค์ช่วยเยี่ยมก่อน ขอผายโผดอ้ายเอาน้ำมอดไฟแต่ก่อน

แปลความหมาย

สาส์นนี้เป็นสาส์นจากพีที่อยู่ไกลแต่ก็ได้เขียนข้อความติดกับใบลานมาให้น้องได้อ่าน ขอให้น้องคอย ๆ คิดแต่อย่างนาน ส่วนตัวพีนี้เปรียบเสมือนต้นไม้ที่เกิดอยู่ที่คอง ได้แต่คอยให้ถึงฤดูฝนก็ไม่มีฝนตกลงมา มีแต่นับวันจะยืนต้นตาย แต่ตัวพีนี้แคคอยน้องนั้นก็เหมือนกับถูกไฟลงเนื้อตัวทุกค่ำเช้า พี่ขอลงไปอาบน้ำตรงที่น้องอยู่ ขอให้สุชาดาสาวสวรรค์ได้โปรดเป็นน้ำมารดไฟที่กำลังลนตัวพีอยู่นี้ด้วย

จากข้อความข้างต้นเราจะเห็นได้ว่า ฝ่ายชายนั้นได้เขียนข้อความหาฝ่ายหญิง เพื่อให้จะให้ฝ่ายหญิงเห็นใจในความรักของตน

และจากตอนที่ท้าวทศตะแอบลอบเข้าไปหานางสุชาดา เพื่อพูดคุยกันเกี่ยวกับความเป็นไปได้ที่จะได้ใช้ชีวิตร่วมกัน

อันว่าสุชาดาได้ยินคำบ่าวลูกนั้งแล้ว ไปเยี่ยมเบิ่งดู ก็จึงเห็นเฝ้าผู้โงมงาม ยืนอยู่ งามยิ่งย้อยอินทร์แต่้มแต่งลงสมงามล้วนคืออินทร์เทวโลก นางนารถน้อยเลยท้วงซักถาม มาตีสื่อเจ้าอินตาตนประเสริฐมาลือ ข้าขอเชิญเจ้าสู่ห้องดอมนางผายไผด แต่ก่อนข้าจักยกท่านไว้ เสมือนด้ามตั้งพรหม ค่อมว่านางกล่าวแล้ว ท้าวเล่าเลยขออันว่าจ่อมแพงพระอยู่เนาไว้ในห้อง ฟืนี้ เหมือนดั่งกาตำฮ้ายเทียมหงส์ก็ยนิยาก ซ้อยผู้ฮ้ายเทียมเจ้าบ่ควรน้องเอย ค่อมว่าท้าวกล่าวแล้ว นางนารถเลยจา ขอแต่จ่อมหัวพระไผดตนตัวน้อง อันว่าในตัวซ้อยถวายพระองค์หมดทุกสิ่ง มีทั้งน้ำ อยู่ห้วย กล้วยอยู่หึ่งถวายเจ้าคู่สู่อันแท้แหล่ว

แปลความหมาย

เมื่อสุชาดาได้ยินเสียงของทุกตะก็รีบลูกนั้งมองดู ก็เห็นชายหนุ่มรูปงามยืนอยู่ มีรูปงามเสมือนพระอินทร์ นางจึงถามไปว่ามาดีหรือมาร้าย ถ้ามาดีก็ขอเชิญขึ้นมาบนห้องก่อน และนางก็จะยกมือไหว้เปรียบเสมือนดั่งพรหม แล้วท้าวทุกตะก็ตอบนางสุชาดาไปว่า ตัวฟืนี้ เปรียบเสมือนกาตำไม่คู่ควรกับหงส์อย่างตัวน้อง นางสุชาดาเลยตอบกลับไปว่า ถ้าจ่อมหัวให้ความรักน้อง น้องก็จะขอมอบทุกสิ่งทุกอย่างให้ น้ำอยู่ในห้วยกล้วยอยู่บนหึ่งก็จะนำมาถวาย

จากข้อความ แสดงให้เห็นว่า ก่อนที่หญิงชายในสมัยก่อนจะแต่งงานกัน ฝ่ายชาย ได้มีการพูดเกี้ยวพาราสีลองเชิงดูฝ่ายหญิงว่าฝ่ายหญิงมีใจให้กับตนมากน้อยสักเท่าไร

4.3 ค่านิยมเกี่ยวกับการเคี้ยวหมาก การเคี้ยวหมากในสมัยก่อนไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายก็จะนิยมการเคี้ยวหมากกัน แต่ในสมัยปัจจุบันนี้การเคี้ยวหมากเริ่มลดน้อยถอยลงเรื่อย แต่ก็ยังมีให้เห็นอยู่บ้างส่วนมากจะเป็นคนแก่ที่มีอายุมากแล้ว

ค่านิยมเกี่ยวกับการเคี้ยวหมาก ในเรื่อง นกกระเต็นด่อนนี้ จะเห็นได้จากตอนที่ ท้าวทุกตะ และนกกระเต็นด่อน ได้ช่วยชาวเมืองปัตตานไว้ โดยการปราบเหล่าอินทรี แล้วพระราชาก็มีคำสั่งให้นางสนมเตรียมอาหารเพื่อเป็นการเลี้ยงตอบแทนที่ได้ช่วยเหลือชาวเมืองปัตตานไว้ หนึ่งในนั้นจะกล่าวถึงการจัดเทียนหมากมาให้เพื่อเป็นการต้อนรับ

เมื่อนั้น สาวก็ยกมือถวายแต่บาคานด้าน ปากเจ้าจ้งเคี้ยวหมากก่อนพูน้องหากบ งาม อันว่าปทุมเผ็งหุงมาเป็นนวด หุงแต่เช้าทั้งมือกับแหล่ว มีทั้งสีเสียดพร้อมหมากกับปูนผง มีทั้งยาชี้ข้างพระอนน้องบ่ข้างชอยแท้แหล่ว ค่อมว่าสาวกล่าวแล้วบาคานฮับพากย์อันว่าผู้หมาก น้องบ่ทันเคี้ยวก็หากแดงพีแล้ว

แปลความหมาย

เมื่อนั้น นางสนมก็ไหว้พร้อมทั้งยกสำหรับถวายท้าวทุกตะ แล้วบอกกับท้าวทุกตะ ว่าให้ท่านจงเคี้ยวหมากรอก่อนเถอะใบพลูของน้องนั้นอาจจะดูไม่สวย ส่วนขนาดนั้นใช้ที่ผึ่งหุงมาเป็นขนาด หุงตั้งแต่เช้าจนค่ำก็ไม่เสร็จ มีทั้งสีเสียด หมาก ปูน ยา ซึ่งน้องได้เตรียมไว้ให้แล้ว เมื่อนางสนมกล่าวเสร็จแล้ว ท้าวทุกตะฟังเสร็จแล้วก็ตอบกลับไปว่า อันเครื่องหมากที่น้องเตรียมมาให้นี้ ขนาดที่ยังไม่ทันเคี้ยวปากที่ยังแดงเลย

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การเคี้ยวหมากในสมัยก่อนนั้นมีการเคี้ยวกันทุกระดับ ทุกชนชั้น แม้แต่ในชนชั้นพระมหากษัตริย์ยังต้องมีสำหรับหมากเป็นส่วนหนึ่งในการต้อนรับแขกเรือที่มาเยี่ยมบ้าน

4.5 ค่านิยมเรื่องความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ เนื่องจากสังคมไทยชนบทเป็นสังคมที่ทุกคนรู้จักคุ้นเคยกัน การพึ่งพาอาศัยกันจึงมีมาก การแสดงน้ำใจเอื้อเพื่อเผื่อแผ่จะมีให้กระทั่งคนแปลกหน้า

จะเห็นค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่นี้ ได้จากตอนที่ นกกระเต็นดอน บินไปเจอ นกสังกา จึงได้ชวนให้นกสังกามาอยู่ด้วยกัน

แต่นั้น นกกระเต็นดอนน้อยชวนอ่อนสังกา เขามาอยู่เมืองคนพูน ตั้งแต่อยู่สนุกเล่นนครศรีเมืองใหญ่ ผูกหมุขนไพรบ้านปมได้ใช้การ แท้แหล่ว ตั้งแต่หัวเมืองเข้าทางยาว 8 โยชน์ วังใหญ่กว้างดูได้เกินขาดด้วยตา เจ้าเอย ก็มีเดือดฮ้อนกำฝ้ายแดนไดยู่ต่างชายของผ้าอาภรณ์ทุกสิ่ง เงินแลแก้วคำพร้อมสู่ประการยูถ่างกินทานสร้างสมภารภูวนารถแท้นาสหายเอยจงเมื่อดอมช้อย อันว่าสักขาไม้ธัมพาทนมีม่วง ของกินปได้หือลั่นอเนกนอง อันว่าสฤณีนั้นบินมาเป็นหมู่เฮาแล้วสหายเอย ผูกหมุดวงดอกไม้หอมเท่าทั่วเมือง เฮาจึงเมื่ออยู่พูนกินหมากขนุนสุก

แปลความหมาย

นกกระเต็นดอนเอ่ยปากชวนสังกา ตัวเรานี้มาอยู่ในเมืองมนุษย์ ตั้งแต่อยู่มาในเมืองนครศรีนี้มีความสุขมาก ตั้งแต่หัวเมืองถึงประตูทางเข้ามีระยะทาง 8 โยชน์ มีพระราชวังกว้างใหญ่เกินที่จะประมาณได้ด้วยตา ไม่มีมีความเดือดร้อน มีเสื้อผ้าอาภรณ์ชายทุกสิ่ง เงินทองมีพร้อมทุกประการ มีการทำบุญทำมาทานกันอยู่ไม่ขาดจนมาอาศัยอยู่กับเรา มีผลไม้ไว้ให้กินมากมายหลายชนิด พอพูดเสร็จนกสังกาก็ตัดสินใจบินกลับไปอยู่ด้วยกันกับนกกระเต็นดอน

จากข้อความข้างต้น เราจะเห็นว่า นกกระเต็นดอนนั้น ได้มีจิตใจที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ให้กับนกสังกา ด้วยการชวนให้นกสังกามาอาศัยอยู่ด้วยกัน

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่น เรื่อง นกกระเต็นดอน นั้น ผลปรากฏว่า ค่านิยมที่ปรากฏนั้นประกอบไปด้วย

ค่านิยมเกี่ยวกับการละเล่นของเด็ก ค่านิยมเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราดี ค่านิยมเกี่ยวกับการเคี้ยวหมาก ซึ่งค่านิยมในด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏนี้ ในปัจจุบันนี้ได้เริ่มเลือนหายไปจากสังคมอีสาน จะมีปรากฏอยู่ก็มีไม่มากเท่าที่ควรนัก ซึ่งค่านิยมต่าง ๆ นี้ขาดการสืบทอดจากชนรุ่นหลัง ซึ่งมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญเท่าที่ควรสักเท่าไร

